

Buk ái Paulo a le on uri narsán bos tám ruruna á ROM

Worwor táil

I kán átuil láklák ái Paulo, a han uri balis á Girik (Apo 20:2-3). Má i pákánbung kán tu kis i balis erei, ák le i buk minái uri narsán bos tám ruruna ada Rom. Rom ái á tilik bimán rum a lala han i ngisán si di no on á pákánbung er, mái Paulo ák nem ngo na han suri tángni bos tám ruruna di lu kis iatung (Rom 1:11-15). Mái sár a hol on ngo na han táil ur Ierusalem suri nák tari artabar ur singin bos tám ruruna iatung, má namur nák han ur Sipen (15:25-28). Má kesí káplabin ák le palai buk minái ur singin bos tám ruruna á Rom suri dák talas ngo namur na kis pas te bung iatung si di, ki nák han sorliu sang ur Sipen (15:23-24). Ái Paulo kápte be a mák di á tan tám ruruna iatung Rom, má uri kán hol a nem mul suri para talsai si di á araliu si Káláu. Marán si di á bos tám ruruna kápte ngo di kakun Iudáíá, mái sár a mon mul á te di kakun Iudáíá. Má ái Paulo ák nem suri para talsai si di ngo oror si Káláu ur singin tan Israel kápate puplir. Ái Káláu a Tám Nokwan má a lu long artálár pasi kán tan oror taru. Má ái Káláu a apos tari ngo ái a lu nokwan ngo a mák anokwa pasi kálámul a ruruna i Iesu Karisito (1:16-17). Erei á tilik támin táit on á buk minái. Má ngo ái Káláu a mákái ngo kálámul a nokwan i mátán, ki na aliu pasi. Ái Paulo a parai ngo matananu

no, bos Iudáia mái rung tili risán mul, di bos tám sápkín (1:18-3:20) má kápdite arwat sang suri da mur i nagogon si Káláu suri nák mák anokwa pas di ái Káláu ngo di nokwan i mátán. Kápte. Mái sár ngo tekes a ruruna sár i Iesu Karisito, ái ái Káláu na mámnai má nák mák anokwa pasi ngo a tám nokwan kabin ái Karisito ákte long palai kángit sápkín tatalen (3:21-26). Má ngo ái Káláu na aliu pas git ngorer, ki a inngas tari ngo ái á Tám Nokwan má ák longoi sang ngorer i kán oror er a parai ngo na tari singin tan Israel (3:21, 3:26). Má kápte kes a mur arwat pasi tatalen a kuluk ngorer a parai i nagogon si Moses, má ngorer kápte kes a arwat suri náng kipi araliu. Kápte. Kálámul a ngo na kipi araliu, ki na ruruna sár i Karisito ngorer i Abaram a ruruna sár i Káláu (3:27-4:25). Má ngorer, ngo ái Káláu ákte mák tangra git má ngo git má te nokwan i mátán ái Karisito, ki kápnate togor i git. Kápte. Moloh ákte kis i katbán i git mái Káláu, kabin ái Karisito ákte kabat arsakta git i bos tám sápkín tiklik mam Káláu (5:1-11). Má a támin ngo tungu git kis i kamkabat án minat kabin git no git bos tám sápkín, mái sár artabar bia si Káláu a lala pakta taladeng sang sorliwi kángit tan sápkín, ngorer ák tari liu áklis si git ái Káláu (5:12-21). Má ngo ái Káláu ákte asengsegeng pas git alari bos rakra kai án sápkín ngorer, ki a kuluk ngo koion gita kis án toptop singin sápkín. Ái sár gita rusan tar git ur si Karisito má mur arwat pasi bos tatalen a nokwan (6:1-23). A támin ngo bos kálámul di ngoi ngo da longoi sápkín (7:7-25), mái sár kápte git kis i lalin nagogon mul (7:1-6).

Gitáte sengsegeng má, má gitá liu mai rakrakai káián Tanián a Pilpil (8:1-39). Má suri dáh má te Iudáíá kápdite kipi araliu? Kápte ngo kamkabat si Káláu ákte puplir. Kápte. Ái sár a káplabin kápdite ruruna (9:1–11:36). Io, má ngo ái Káláu ákte mák anokwa pas git ngo git má te nokwan, ki a kuluk ngo gita mur i bos tatalen a nokwan (12:1–15:13).

¹ Iau Paulo má iau tám toptop si Iesu Karisito, má ái a kilkila pas iau suri ina apostolo káián, má ákte timla iau suri ina arbin mai lain arbin si Káláu. ² Arbin erei ái Káláu ákte oror pagas mai tungu ngorer a tari singin tan tám worwor tus má dik le páptai iatung i Buk Tabu. ³⁻⁴ Má arbin er a para talsa Natun, má ái sang ái Iesu Karisito kángit Konom. A tar kápán páplun áng kálámul má tili sumlahin ái Dewit. Má suri tanián, ninsin a pilpil a inngasi ngo ái sár á Natun ái Káláu, mái Káláu a atumran on er ák aptur kalengnai alari minat mai kán tilik rakrakai. ⁵ Má kabin i Karisito, ái Káláu a mámna iau má ák tabar bia i iau suri ina apostolo. A longoi ngorer suri ina lam rung tili risán, rung kápte di á bos Iudáíá, suri da ruruna má taram on, pasi á ngorer dák árngai ngisán. ⁶ Má gam mul gam tili lolon i di ái Káláu ákte kilkila pas di suri da káián ái Iesu Karisito.

⁷ Má iau le uri narsá gam á matananu main Rom, á gam erei ái Káláu a lala mámna gam má ákte kilkila pas gam suri gamá kán matananu sang. Artangan má bál matau tilami narsá Káláu

Kák git má tilami si Konom Iesu Karisito, na kis narsá gam.

Ái Paulo a kákir suri arbin á Rom

⁸ Io, má mulán táit ina parai, iau ot kuluk uri narsán kang Káláu sur gam no kabin i táit ái Iesu Karisito ákte longoi mam gam, má kabin arbin suri kamu ruruna ákte han arkaliut uri naul matmatngan pokon. ⁹ Mái Káláu, koner iau him singin mai kang kunlán liu suri para talsai lain arbin sur Natun, ái a mánán ngo iau parai támin muswan ngo iau lu balbal utung gam ¹⁰ i bos pákánbung no iau lu sung. Ákte dol má pákánbung má iau lala nem sang suri ina han má inak mák gam, má ngorer iau sung mul ngo ái Káláu na mángát pala iau, ngorer inak han narsá gam. ¹¹ Iau lala nem ngo ina han má inak mák gam suri inak tangan gam mai matngan artabar er na arakrakai i taniá gam. ¹² Iau nem i longoi ngorer suri gita artangan arliu i git. Gama tangan iau mai kamu ruruna, má iau ina tangan gam mai kaiak.

¹³ Rang buhang, iau nem ngo gama talas ngo marán pákán iau tohoi suri ina han mák gam, ái sár marán táit a bangbang kári sál ák han pang onin. Iau nem i han suri ina mákái wán kak him narsá gam ngorer iakte mákái i narsán tan lite boh rung tili risán mul. ¹⁴ Má kak án talar sang ngo ina han uri narsán matananu no tili risán. Áá, ina arbin uri narsá rung dikte mánán i tatalen má worwor káián tan Girik, má uri narsá di di ngul be ur on. Má ina han mul uri narsá

rung dikte kipi aratintin, má uri narsá di kápte be di kipi. ¹⁵ Má ngorer á káplabin iang kákir suri ina arbin mai lain arbin uri narsá gam mul á matananu gam kis main i bimán rum á Rom.

Lain arbin ái á rakrakai si Káláu suri aliu rung di ruruna

¹⁶ Káp iau te rumrum kunán á lain arbin kabin ái á rakrakai si Káláu suri aliu rung no di ruruna. Má a támin ngo ái Káláu a mulán longoi ngorer uri narsán tan Iudáíá, má namur uri narsán rung tili risán mul. ¹⁷ Lain arbin a kip auti ngo ái Káláu ákte artálár suri obop git giták nokwan i mátán kabin i kángit ruruna masik. Git mánán ngo a támin á minái kabin i worwor si Káláu tili Buk Tabu er a parai ngo

“Koner iakte utngi ngo a nokwan i matang kabin a ruruna,
ái na liu.”

Ái Káláu a togor mai rung tili risán kabin di longoi sápkín

¹⁸ Tilami bát ái Káláu a aposoi kán togor, má kán togor a kis pagas i bos sápkín tatalen tan kálámul di lu longoi má ninsi di er di tur kaplah alar Káláu. Di longoi bos sápkín tatalen erei má ngorer di pus páptai á támin sur Káláu na mák tur soura. ¹⁹ Dikte mánán no i tan táit sur Káláu kabin ái Káláu sang ákte inngasi singin matananu no. ²⁰ Turpasi tili tangkabin er ái Káláu a aksimi naul matmatngan pokon, ninsin ái Káláu ákte tur talas.

1:16: Mar 8:38; Apo 13:46; 1Ko 1:18-24   **1:17:** Aba 2:4; Rom 3:21-22   **1:19:** Apo 14:15-17, 17:24-28   **1:20:** Iop 12:7-9; Sak 19:1

A támin ngo kápte git artálár suri gita mákái mai mát git ngádáh a kis ngoi ái Káláu. Ái sár ninsin sang a talas, má git lu mák tusi ninsin tili táit a aksimi, ngorer ngo kán rakrakai a kis áklis má ngo ái sang á Káláu a pakta alari tan táit no. Matananu di mákái akaksim si Káláu má dik mák ilmi ngo ái Káláu a kis. Ái sár di pua palai táit a talas uri narsá di, má ngorer kápte artálár suri da arangat kári kándi bit ngo kápdite mánán i Káláu.

²¹ Wa a támin ngo di mánán i Káláu, ái sár kápdite rumrum singin ngo para agasi ngo ái sang ái Káláu, má kápdite ot kuluk uri narsán mul. Ái sár kándi holhol sur Káláu a tu wáráh sár, má kápdite arwat suri da talas sur Káláu kabin nárúm i di a káng mai kuron. ²² Di kaiang pasi ngo di tám mánán, ái sár kápte. Wa di tartar ngul sár i di. ²³ Di matai suri lotu uri narsán ái Káláu Sorsorliu, koner káp a tini mat. Ái sár di ilang suri lotu uri narsán táit dikte longoi ák mák ngoro kálámul, koner sár a lu mat. Má dik lotu mul uri narsán tan man má bos rokoi má tan táit a lu kárkap tangrai bim.

²⁴ Má ngorer ái Káláu a hol pala di má dik lu longoi arliu i di sang á bos sápkín tatalen er nárúm i di a kákir suri, ngorer i sursur suri longoi sápkín má tatalen a arumrum kalengnai kápán páplun i di. ²⁵ A hol pala di ái Káláu ngorer kabin di arkawar palai támin a arinngas sur Káláu má dik ilang suri bos angagur án káláu. Ngorer di lotu uri narsán táit ái Káláu ákte aksimi alar Káláu sang,

koner ákte aksimi tan táit no. Má ái masik gita párnga áklisnai! A támin.

²⁶ Má pasi á ngorer ái Káláu a hol pala di má dik mur i bos durwán tatalen. Bos wák di matai mur i tatalen a nokwan suri bop tiklik mai káláu, ki dik arkeles uri lite sál má dik bop mam di sang.

²⁷ Má tan káláu di mul di arkeles uri lite sál er alari tatalen ái Káláu a aksimi ngo da mur on. Di matai suri bop mai wák, má dik sursur suri longoi sápkín mai bos káláu. Bos kálámul di lu longoi sápkín tatalen er, má ngorer dik otoi rangrangas artálár mai sápkín dikte longoi.

²⁸ Matananu er kápdite hol apakta on ngo di mánán i Káláu, má ngorer ái Káláu a hol pala di suri da mur arwat pasi kándi sápkín holhol, má dik longoi tatalen kápate kuluk ngo da longoi.

²⁹ Kándi tu balbal mur i sál kápate nokwan,
 má dikte káng mai bos toltolom sápkín,
 má gong suri táit,
 má long bengtai kálámul.

Má dikte káng mul mai kon suri kiskis kán lite,
 má up bingi kálámul,
 má arngangar,
 má agur pasi kálámul,
 má hol sáksák uri kálámul,
 má kip wor.

³⁰ Má di lu angagur i mátán matananu uri turán,
 má mikmikwa Káláu,
 má ot bilingnai kálámul,
 má hol apakta pas di sang,
 má tubán apakta pasi ngis di.

Má dik poklah pasi hutngin sápkín,
 má kápdite taram i rang má m di má rang kák
 di.

³¹ Di mur i tatalen kán ngul,
 má kápdite long artálár i kándi oror,
 má káp kándi te armámna uri narsán rang buh
 di,
 má dik lu sák mai tan kálámul no.

³² Di mánán sár ngo ái Káláu ákte parai ngo ái rung
 di longoi matngan ngorer, a nokwan sang ngo da
 mat. Má sár kápte di arsok on, má kándi tu longoi
 sang i tan sápkín tatalen er. Áá, kándi tunga longoi
 sang ngorer, má di bontai mul i kándi sápkín mai
 sormángát tari rang tur di suri di mul da tunga
 longoi.

2

Ái Káláu a togor mai matanenu Iudáia mul

¹ Má ngorer á gam erei gam lu tusi mát di ái
 rung di lu longoi sápkín, kápte káplabin i táit gam
 parai. Kabin ngo i pákánbung gam wás palai bos
 kálámul suri sápkín di longoi, gam tubán wás pala
 gam sár kabin bos sápkín di sang di longoi, á
 gam sang mul gam lu longoi. ² Git mánán ngo i
 pákánbung ái Káláu a wás pala di ái rung di longoi
 sápkín, kán nagogon a nokwan. ³ Má ngo gam
 wás pala rung di longoi sápkín, ki gam bul gamá
 longoi matngan sápkín ngorer sár mul, ki ngádáh
 sur gam? Gam hol on ngo gama sengsegeng alari
 nagogon si Káláu? Wa kápte sang! ⁴ Ngádáh suri
 kamu holhol á gam? Gam mák asosih sár i lain

tatalen si Káláu, wa lala támin táit sang. Ái Káláu a longoi lain tatalen uri narsá gam er a lala kis pau nana gam, má kán togor kápate hut melek narsá gam. Ngádáh, kápgamte mák ilmi á armámna si Káláu er a lam pas gam suri gama tapriu?

⁵ Má kabin a laklak i bál gam má kápate gam tapriu, ngorer kán togor ái Káláu a pakpakta hanhan, má kamu rangrangas na sorliu taladeng i bung erei kán nagogon a nokwan na tur soura.

⁶ Kabin ái Káláu na kosoi ur singin keskeskes á arsupan a arwat mai matngan tatalen ákte longoi.

⁷ Te kápdite arsok i balbal longoi a kuluk kabin di nem on ngo ái Káláu na para agas di má di nem mul i matngan liu er kápnate rah. Ái rung er, ái Káláu na kosoi uri narsá di mai liu áklis. ⁸ Ái sár te lite di lu kon suri táit a apakta pas di sang má dik arkawar palai támin si Káláu suri da mur i sápkín.

Ái rung er, ái Káláu na kosoi uri narsá di mai kán tilik togor. ⁹ Má rangrangas má rogorogo na pur sang uri narsá di ái rung di lu longoi sápkín. Ái Káláu na longoi ngorer sang mai bos Iudáíá, má na longoi mul mai rung tili risán. ¹⁰ Mái rung er di lu balbal longoi a kuluk, á di da otoi má i matau tilami si Káláu, mái Káláu na sánghau di. Ái Káláu na mulán longoi ngorer sang mai bos Iudáíá, má na longoi mul mai rung tili risán. ¹¹ Áá, ái Káláu na longoi ngorer kabin ái kápate lu tur i kesi risán masak.

¹² A ngoromin. Ái rung di mánán i nagogon si Moses má dik lákái, ái Káláu na nagogon i di

mai nagogon er dikte mánán on. Mái rung er kápdite mánán i nagogon si Moses, káksiai ngo kápte di mánán i nagogon, má dik longoi sápkín, wa da hiru sang. ¹³ Kabin ái rung kándi tu longrai nagogon si Moses má kápdite longra pasi, ái Káláu kápnate wás pas di ngo dikte nokwan i mátán. Kápte. Ái Káláu na wás pas di ái rung di longra pasi kán nagogon má dik taram on. ¹⁴ Rung tili risán kápte di otoi nagogon si Moses, mái sár ngo di mur on tili nárúm i di á tan táit ngorer i nagogon a parai, ngorer a inngasi ngo nagogon si Káláu a kis i bál di. ¹⁵ Di kip auti ngo dánih a parai á nagogon káián ái Káláu, ái Káláu ákte oboi sang i bál di. A ngoro ákte sir páptai i kándi hol kabin kándi holhol a apapos suri matngan táit di longoi. Te pákán kándi holhol a atiutiu di ngo di longoi sápkín, má te pákán kándi holhol a amatau i bál di ngo di longoi a kuluk. ¹⁶ Má tan táit min na tapam hut sang i bung erei ái Káláu na tari him án nagogon si Iesu Karisito suri na nagogon i bos hol kodong káián matananu. Má nagogon erei, ái á nagogon sár iau parai tili lain arbin er iau arbin mai.

Tan Iudáia di lákai nagogon

¹⁷ Má gam, dánih? Gam utung gam ngo gam bos kakun Iudáia, wa alal án matananu káián ái Káláu, be? Gam ruruna ngo gama sengsegeng alari togor si Káláu kabin gam kebepai nagogon si Moses, má gam tubán apakta pas gam ngo gam káián ái Káláu. ¹⁸ Gam talas suri nemnem si Káláu, má gamá mák ilmi tan támin táit kabin

nagohon si Moses ákte atintin gam mai. ¹⁹ Gam tu para pasi ngo gam tám arlam káián tan rau, má gam á talas uri narsá rung di kis i kuron. ²⁰ Gam kebepai nagohon si Moses erei a inngasi tan táit a muswan sur Káláu má gamá mánán on. Má ngorer gam hol on ngo gam á bos tám aranokwa káián rung di ngul be sur Káláu, má ngo gama atintini rung a pail i kándi hol. ²¹ Ki ngádáh sur gam? Gam parai ngo gam á bos tám aratintin káián rung kápte di mánán i Káláu, be? Má suri dáh kápte gam atintin kalengna gam besang? Gam parai ngo koion da siksikip, má ngádáh sur gam? Kápte gam lu siksikip mul? ²² Gam parai ngo koion á tekes na bop mai wák káián lite, be? Má gam, kápte gam lu longoi ngorer? Má gam, gam matai angagur án káláu, ái sár ngádáh? Kápte gam lu bes mai tan táit gam lu sipki tili kándi rumán lotu, be? ²³ Gam apakta pas gam sang ngo gam kebepai nagohon si Moses, mái sár ngádáh? I pákánbung gam lákái nagohon er, kápte gam arumrum Káláu? ²⁴ A talas ngo táit min iau parai a támin kabin Buk Tabu a parai ngo,
 “Rung tili risán di lu worwor sáksák uri ngisán ái
 Káláu
 kabin i gam á tan Iudáíá.”

Kut aririu muswan, ái á akiláng imi bál kálámul

²⁵ Gam hol on ngo gam á alal án matanenu si Káláu kabin dikte kut aririu i gam, be? Má iau parai si gam ngo gam kut aririu má gamá mur arwat pasi nagohon si Moses turán, ki gama kuluk

pala. Ái sár ngo gama lákái nagogon, kápte na lala tangan gam á kut aririu erei. A ngoro kápte di kut aririu i gam. ²⁶ Má i sál sár ngorer, ái rung kápte di kut aririu, ái sár dik mur artálár pasi nagogon, ki ái Káláu a sormángát pas di ngo dikte nokwan i mátán. A ngoro dikte kut aririu i di. ²⁷ Gam á tara Iudáia gamáte kut aririu i gam suri akiláng ngo gam á matananu si Káláu, má gamá otoi nagogon si Moses mul. Ái sár nagogon erei gam lu lákái má kápgamte mur arwat pasi sang. Mái rung tili risán kápte di kut aririu i di, mái sár di mur i nagogon sang, má ngorer di inngasi ngo, káksiai ngo gamáte kut aririu, gamáte ámáris i mátán ái Káláu. Di sang di mur arwat pasi nagogon, má gam á kápte. Má ngorer kándi tatalen er a inngasi ngo gam ámáris i mátán ái Káláu.

²⁸ Koner a kakun Iudáia muswan, ái a kes tili di á alal án matananu si Káláu. Mái sár kálámul ákte kut aririu i kápán páplun má ákte oboi akiláng tili karpala, ái kápte ngo a kakun Iudáia muswan. Kut aririu muswan, ái kápte ngo táit tili karpala, kápte. ²⁹ Koner a kakun Iudáia muswan ákte arkeles imi nárum on, má akiláng án kut aririu muswan ái á akiláng Tanián ái Káláu ákte kuti imi bál. Kálámul er a kakun Iudáia muswan, káksiai ngo matananu kápdite para agasi, ái Káláu sang na párngai.

3

Ái Káláu a muswan

2:26: Gal 5:6   **2:29:** Nag 30:6; Kol 2:11

¹ Ngo ngorer, ki ngádáh git kuluk ngoi á git á bos kakun Iudáíá alari rung tili risán? Má tatalen án kut aririu, ngádáh a lu tangan git ngoi? ² Wa git á bos Iudáíá git tuan kuluk pala! Mulán táit ina parai, ái Káláu a tari kán pinpidan uri lim git suri gita kebeptai má taram on. ³ Má ngo kes kápnate taram on, ki ngorer ái Káláu sang mul kápnate long muswan on i táit ákte parai, be? ⁴ Auh, kápte sang! Git mák ilmi ngo ái Káláu a lu long muswan on sang i bos táit no a parai. Káksiai ngo git angagur ngo git tánlak alari kán pinpidan, ái Káláu sang a muswan má ák long artálár pasi kán pinpidan. A ngorer i Buk Tabu a parai sur Káláu er ák utngi ngo

“Matananu da para aposoi ngo táit ukte parai sur di a nokwan.

Má ngo tekes na atiutiu iáu, Káláu, kán worwor kápnate sorliu.”

⁵ Te tili gam da parai ngo bos sápkín tatalen kángit á tan Iudáíá a inngas tari ngo ái Káláu a nokwan. Áá, a talas ngo git á tan Iudáíá no git longoi sápkín. Má ngo gita toh arwat pas git mam Káláu er káp a tini longoi sápkín, ki git mák ilmi ngo ái Káláu a nokwan pagas sang. Má ngo worwor erei di parai a támin, ki dánih gita hol on? Gita hol on gut ngo kángit sápkín a tangan Káláu er ák inngas tari ngo ái a nokwan. Má ngo kángit sápkín a tangan Káláu sang, ki kápte arkip ngo ái Káláu na arangrangas i git suri sápkín er git longoi, be? ⁶ Auh, kápte! Kápte sang! Ngo ái Káláu kápte arkip i kán nagogon,

ki kápate artálár suri na kipi him án nagogon má nák nagogon i naul matmatngan pokon. ⁷ Má tekes na parai gut ngo, “I pákánbung iau angagur, wa kak angagur a tangan Káláu kabin a inngasi ngo giur lite arsagil, ngorer ái sang a ekesi parai támin má iau kápte. Iau mákái ngorer má a ngoro kak angagur a amer Káláu, be? Má ngo ngorer, kápate nokwan ngo ái Káláu na nagogon i iau ngo iau tám sápkín, be?” ⁸ Má ngo gita lu mur i matngan holhol ngorer, ki gita parai mul ngo, “Gita longoi sápkín, ioh, suri ngorer na lu murmur hanhan á tan táit a kuluk pala sang! Ngo gita longoi lala sápkín, erár gita lala amer Káláu!”

A támin ngo te alatung di parai ngo gim aratintin mai matngan aratintin ngorer, ái sár di bit. Má ái Káláu na nánwái kándi sápkín má nák arangrangas i di.

Kápte kes a nokwan i mátán táil ái Káláu

⁹ Dánih má gita parai suri arahi worwor minái? Git á bos Iudáíá, ngádáh git kuluk ngoi á git alari rung tili risán? Wa kápate sang! Kabin inái sár iakte parai ngo git no, tan kakun Iudáíá má bos rung tili risán, git kis i lalin rakrakai káián sápkín má sápkín a lu kátlán i git. ¹⁰ A ngorer a parai i Buk Tabu ngo,

“Kápte kes a tám nokwan. Kápte sang!

¹¹ Kápte kes a talas i kán hol sur Káláu,
má kápte kes a ser sur Káláu.

¹² Di no dikte ilang alari,
má kándi liu a tu sák pasam.

Kápte kes a longoi a kuluk,
wa kápte kes sang!

13 Kándi worwor a sangin ngorer i tarang án
minat ákte pasbat pagas,
má kerme di a lu lam bengtai kálámul.

Worwor di parai a ngoro wah kán kanih,

14 má ngus di a káng mai wáng má arabilbil-
ing.

15 Kik di a lu sangar suri up bingi kálámul.

16 Di mur i sál suri amosrahi tan táit má
matananu di tabureng si di,

17 má sál án moloh kápte di mánán on.

18 Má rumrum uri narsán ái Káláu káp a tini kusak
uri kándi hol.”

19 Git mánán má ngo dánih a parai i nagogon a
duk i rung di kis i lalin nagogon, má ngorer kápte
kes na artálár suri na arkawar palai ngo kápate
longoi sápkín. Má ngorer mul naul matmatngan
pokon no na tur i mátán táil ái Káláu mái Káláu na
nagogon i di. 20 Áá, kápte kes na nokwan i mátán
ái Káláu kabin ákte mur arwat pasi nagogon si
Káláu. Kápte! Auh, táit nagogon a atintin git mai
a ngoromin. A talas uri narsá git ngo nagogon
kápate long palai kángit sápkín, ái sár nagogon a
toh git mák inngasi ngo git longoi sápkín.

*Ngádáh na nokwan ngoi á kálámul i mátán ái
Káláu?*

21 Má onin sang má, ákte talas ngo ái Káláu
kápnate obop git giták nokwan i mátán mai mur
i nagogon si Moses. A inngasi lite sál, má sál erei

3:13: Sak 5:9, 140:3   **3:14:** Sak 10:7   **3:15:** Ais 59:7-8

3:18: Sak 36:1   **3:20:** Sak 143:2; Rom 7:7; Gal 2:16

ákte para aposoi tungu á nagogon má bos tám worwor tus mul. ²² A ngoromin. Ái Káláu a obop git gitá nokwan i mátán kabin i kángit ruruna i Iesu Karisito, má a longoi ngorer uri narsán rung no di ruruna, kabin uri holhol si Káláu, git no git tu arwat. ²³ Mái Káláu a hol on ngorer kabin git no git á bos tám long sápkín má gitáte pur pongpong alari ninsin ái Káláu. ²⁴ Áá, ái Káláu a tangan git pasi ák tabar bia i git gitá nokwan i mátán. Má a artálár suri ák longoi ngorer kabin ái Iesu Karisito ákte hul asengsegeng pas git alari kángit kis án kamkabat. ²⁵ Ái Káláu a tar Iesu Karisito i mátán matananu ngorer i osmapak mák sal i dárán suri pormi kángit sápkín. Má kán osmapak er a duk i git ngo git ruruna on. Mái Káláu a longoi ngorer suri inngasi ngo a arkip, kabin tungu kápate arangrangas meleknai rung di longoi sápkín. A kis pau má a hol lákái kándi sápkín pang i bung a mat ái Iesu. ²⁶ Ái sár onin ái Káláu kápate hol lákái sápkín má, wa a him mai sang má ák inngas tari ngo kán nagogon a arkip no. Ái sár kápate wás pala git no kabin git longoi sápkín, kápate. Ái rung di atri kándi ruruna i Iesu, á di ái Káláu a anokwa pas di dik nokwan i mátán. ²⁷ Ki ngádáh? Gita apakta pas git kabin git mur arwat pasi nagogon si Moses má ngorer gitá nokwan? Auh! Kápate git nokwan kabin i táit git sang git longoi, ái sár git nokwan i mátán ái Káláu kabin i kángit ruruna. ²⁸ Áá, a talas uri narsá git ngo kápate kes a artálár ngo na nokwan

i mátán ái Káláu kabin a taram i nagogon. Auh, kápte. Ái Káláu a mák anokwa pasi kabin suri kán ruruna. ²⁹ Kol, ái Káláu ái a Káláu káián bos kakun Iudáia masak? Kápte. Wa a Káláu káián rung tili risán mul! ³⁰ Ái Káláu a tukes má a tukes mul i kán tatalen, má ái kápnate mák anokwa pasi bos kakun Iudáia kabin di kut aririu, kápte. Na anokwa pas di kabin suri kándi ruruna. Má a ngoi mul singin rung kápdite kut aririu. Ái Káláu na anokwa pas di mul kabin i kándi ruruna sár. ³¹ Kabin git nokwan tili kángit ruruna, ki ngádáh? Git hol on ngo nagogon a tu táit bia? Kápte sang! Nagogon ákte long muswan on i kán talar er ák inngasi si git ngo git bos tám long sápkín, má ngorer git mák ilmi kán rakrakai muswan.

4

Ái Abaram a nokwan kabin a ruruna

¹ Má ngádáh sur Abaram? Ái Abaram a kámpup git, má kápán páplun sang a tám i git. Dánih a tapam hut singin? ² Ngo ái Abaram na han nokwan kabin a taram i Káláu, ngorer a arwat na han apakta pasi sang. Ái sár ái Káláu kápte wás pas Abaram kabin i táit a longoi. ³ Auh, Buk Tabu a parai ngoromin ngo,

“Ái Abaram a ruruna i Káláu,
 má ngorer ái Káláu ák wás pas Abaram ngo
 ákte nokwan uri mátán.”

⁴ I pákánbung ngo kesi kálámul a him, kán arul a top on kápte di tari singin ngorer i artabar

---

3:29: Rom 10:12   **3:30:** Nag 6:4; Gal 3:20   **3:31:** Mat 5:17

4:3: Tgk 15:6; Gal 3:6

bia. Kán arul a uri anokwai him a long artálár pasi. ⁵ Máí sár ái Káláu kápate mák anokwa pasi kálámul kabin suri him a longoi, kápate. A mák anokwa pasi kálámul kabin i kán ruruna sár. ⁶ Máí Dewit a parai ngorer mul suri kálámul kápate him, ái sár ái Káláu a wás pasi ngo a nokwan. A parai ngo matngan kálámul erei a kuluk pala má ák utung di ngo,

⁷ “Di kuluk pala ái rung dikte lákái nagogon,
má ái Káláu ákte pah palai kándi sápkín er.

Má di kuluk pala ái rung di longoi sápkín,
má kándi sápkín ái Káláu ákte bor kári má!

⁸ A kuluk pala mul ái koner a longoi sápkín tatalen,
má kán sápkín tatalen ái Konom kápnate wás pasi ur on.”

⁹ Ngádáh be? Ái rung dikte kut aririu i di, á di masik da kuluk pala, be? Auh, kápate. Da kuluk pala mul ái rung kápdite kut aririu i di. Inái git lu parai ngo ái Abaram a ruruna i Káláu, má ngorer ái Káláu ák wás pas Abaram ngo ákte nokwan i mátán. ¹⁰ Ki ngádáh a hut ngoi á táit min uri narsán? Ái Káláu a wás pas Abaram ngo a nokwan i mátán tungu kápate be a kut aririu, ngo namur ngo ákte kut aririu má? Kápate ngo namur. Wa a wás pasi i pákánbung kápate be a kut aririu.

¹¹ Áá, ái Abaram a mulán ruruna, má namur a kut aririu. Má kut aririu a akiláng on ngo ái Káláu ákte anokwa pasi kabin i kán ruruna i pákánbung kápate be a kut aririu. Má ngorer ái Abaram a tám

i di no di ruruna má kápte di kut aririu. Ái a kák di no ái rung di ruruna, má ái Káláu ákte wás pas di ngo di nokwan i mátán. ¹² Mái Abaram a kák di mul ái rung dikte kut aririu ngo di ruruna i kán oror ái Káláu ngorer ái Abaram sang a ruruna on ngoi tungu i pákánbung kápte be a kut aririu.

¹³ Ái Káláu a oror pagas mam Abaram má rang kopkom on suri da otoi naul matmatngan pokon ur kándi, mái sár ái Káláu kápte long artálár pasi á oror erei kabin sur Abaram a mur arwat pasi nagogon, kápte. Da otoi sang kabin ái Káláu a utung Abaram ngo a nokwan kabin a ruruna pagas. ¹⁴ Mái rung di atri kándi ruruna i nagogon, ngo di sang da top on á bos táit a oror pagas mai ái Káláu, ngádáh suri kángit ruruna? Ngo ngorer, kángit ruruna a tu táit bia má kán oror ái Káláu káp kán te rakrakai. ¹⁵ Má ngo gita otoi arsupan kabin git mur i nagogon, táit gita otoi til on, wa togor si Káláu sár.

Nagogon a kis, má ngo nagogon káp na han te kis be, má kápte kesi táit a tus tari sápkín, kí ngádáh gita mánán ngoi ngo sápkín á erei? Má ngorer ngo kápte na han kis i nagogon, kí kápte na han mon i táit git abulbul on.

¹⁶ Áá, kápte git artálár suri gita otoi oror si Káláu kabin git mur arwat pasi nagogon. Auh, kápte. Gita otoi sang i kán oror ái Káláu kabin git ruruna i kán oror ngorer ái Abaram a ruruna ngoi. Má kabin kán oror a hut tili kán nemnem sang, má kabin git otoi tili kángit ruruna, ngorer

ái Káláu a tabar bia i git no mai kán oror á git er git rang kopkom i Abaram. Ái Abaram a tám i git no git ruruna, koner tili git a kakun Iudáíá a kut aririu, mái koner tili risán mul kápte a kut aririu. ¹⁷ A ngorer ái Káláu a parai si Abaram i Buk Tabu ngo, “Iakte utung pas iáu suri una tám i marán kabinhun.” Mái Abaram a longrai oror er tili narsán ái koner a ruruna on, wa ái Káláu sang, koner a aliwi táit ákte mat má a utngi táit ngo ákte kis má, má kápte be a kis.

¹⁸⁻¹⁹ Ái Abaram ákte mar má kán bet i pákánbung er, má ngorer a hol on ngo a tu welwel i kápán páplun. Mái Sara mul nánkak on ákte maukut má. Kápán páplun i diar a ngoro ákte mat má, mái Abaram na ngangai pasi dánih á ngorer? Ái sár kán ruruna kápate gáugáu, kán tu ngangai pagas sang ngo ái Káláu na long artálár pasi kán oror. Mái Káláu a longoi ngorer ákte parai, mái Abaram sang ák tám i marán kabinhun ngorer ái Káláu ákte parai singin ngo, “Rang kopkom i iáu na lala marán taladeng.” ²⁰ Ái Abaram kápate arsook á kán ruruna má kápate ru i kán hol suri kán oror ái Káláu. Ái sár a lu rakrakai hanhan i kán ruruna má ák lu balbal para agas Káláu. ²¹ A tumran i kán hol ngo ái Káláu a mon i kán rakrakai suri na long arwat pasi kán oror, ²² má kabin i kán ruruna, ki ngorer “ái Káláu a wás pas Abaram ngo ákte nokwan uri mátán.”

²³ Má worwor erei ngo “a wás pas Abaram ngo ákte nokwan uri mátán”, kápte a para masiknai ái

Káláu ur si Abaram. ²⁴ Auh, ái Káláu a parai ur si git mul kabin ái Káláu na wás pas git giták nokwan uri mátán kabin i kángit ruruna. Áá, git ruruna i koner a aptur kalengnai kángit Konom Iesu tili minat. ²⁵ Ái Káláu ákte tari uri minat kabin i kángit sápkín tatalen, má ákte aptur kalengnai suri na anokwa pas git.

5

Git kis i moloh mam Káláu

¹ Áá, ái Káláu ákte obop git gitá nokwan i mátán kabin i kángit ruruna, má ngorer git kis i moloh mam Káláu kabin i kángit Konom Iesu Karisito. ² Má kabin i kángit ruruna, ái Karisito ákte akusak git má gitá kis má i katbán kán artangan ái Káláu. Má git laes kabin a mon i kángit ngangai suri gita kusak tiklik urami lolon minmáir i Káláu. ³ Má git laes mul suri bos taun er a hut si git, kabin git mák ilmi ngo bos taun erei a káhái tatalen án tur rakrakai. ⁴ Má tatalen án tur rakrakai a káhái lain ninsin i git ái Káláu ákte tohoi má a kuluk, má lain ninsi git er a káhái kángit ngangai uri narsán ái Káláu. ⁵ Má kángit ngangai er kápnote atabureng i git, kabin ái Káláu ákte tari si git á Tanián a Pilpil suri na toroi kán armámna uri bál git máng káng leu.

⁶ A ngoromin. Tungu kángit tu su bah git besang alar Káláu, má kápte git artálár suri tangan pas git sang. Má i pákánbung erei sár kángit tu longoi ngorer, ái Karisito a mat sur git ngorer ái Káláu ákte para páksi. ⁷ Mákái! A támin muswan

káp kángit te tatalen ngo tekes na mat suri turán. Má ngo na han mon i kángit tatalen ngorer, erár ák arwat suri tekes na mat kelsen turán a tám nokwan ngo koner a kuluk i kán tatalen. ⁸ Ái sár ái Káláu a inngas tari kán armámna uri narsá git ngoromin: i pákánbung kángit tu abulbul be, ái Karisito a mat sur git.

⁹ Ákte tur talas i mát git ngo git nokwan i mátán ái Káláu kabin i dárán ái Iesu Karisito, be? Má ngorer a támin muswan sang ngo gita mákái mul ngo ái Karisito na sáras pas git tili lalin togor si Káláu. ¹⁰ Má ákte tur talas mul i mát git ngo i pákánbung tungu besang ngo git kurtara be mam Káláu, ái Káláu a tarwa Natun suri ák mat, má ngorer ák pam arsakta git mam Káláu má gitá arabálbál tiklik mai. Áá, gitá arabálbál má mam Káláu, má ngorer a támin muswan sang ngo ái Karisito na aliu git kabin ái sang ákte aptur kaleng alari minat. ¹¹ Má git laes mul kabin ái Káláu ákte tarwai kángit Konom Iesu Karisito, má ngorer gitá ararguna tiklik mam Káláu.

Ái Adam a hut mai minat, mái Karisito a hut mai liú

¹² Tili kes sár á kálámul, sápkín a kusak ur main i naul matmatngan pokon, má kán sápkín a kipi minat turán. Má ngorer minat a tapam hut singin bos kálámul no kabin di no di longoi sápkín. ¹³ A támin ngo matananu i naul matmatngan pokon di lu longoi sápkín tungu kápte be ái Káláu a tari nagogon si Moses. Mái sár ái Káláu káp a

tini wás palai rung di longoi sápkín má kápte be te nagogon suri para talsai ngo sápkín á minái. ¹⁴ Máí sár di no di liu turpasí tili Adam ák han pang i Moses, di lu longoi sápkín má namur dik mat, a ngoro minat a kátlán i di. Ái Adam a longoi matngan sápkín er a ngákngák i worwor si Káláu, má káksiai ngo kápdite ngákngák ngorer ái Adam, di no di mat kabin di longoi sápkín. Ái Adam kán ngákngák a mon i wán, má ái a ngoro tohtohpas suri kes na hut namur.

¹⁵ Áá, ái Adam a tohtohpas sur Iesu, ái sár diar lite arsagil mul. Wán i ngákngák si Adam a lite alari wán i artabar ái Káláu a tar bia on si git. Ákte tur talas i mát git ngo marán kálámul di mat kabin suri ngákngák káián kesá kálámul er. Máí sár a támin muswan sang ngo gita mákái mul ngo kán lain artangan ái Káláu a káng leu uri narsán marán, má kán artabar bia mul a so tili artangan káián kesi kálámul sár, ái Iesu Karisito.

¹⁶ Áá, artabar si Káláu a lite alari wán ngákngák si Adam. Ái a longoi kes sár á sápkín tatalen, má ngorer ái Káláu a wás palai ngo a ámáris i mátán. Má artabar a hut namurwai marán dikte longoi sápkín, má ái a timani marán dik nokwan i mátán ái Káláu. ¹⁷ Kesi kálámul a longoi sápkín má ngorer minat a hut singin marán, má minat áng kátlán i di kabin i kes sár á kálámul erei. Máí sár marán di otoi kán lain artangan ái Káláu, má kán lain artabar er a timan di dik nokwan i mátán. Má a támin muswan sang ngo da liu sorliwi sápkín má minat mul, má da kátlán tiklik mam Iesu Karisito, koner ái sár á kálámul a tangan di.

¹⁸ Io, ái Adam a ngáknghák kes sár á pákán, mái Káláu a atri minat uri tan kálámul no. Má i sál sár ngorer, ái Karisito a longoi kesi lain táit er ák mat, má ngorer ái Káláu a artálár suri na timani bos kálámul no suri da nokwan i mátán má dák otoi liu muswan. ¹⁹ A ngoromin mul. Kesi kálámul a ngáknghák i Káláu, má ngorer marán dik tám long sápkín má. Má i sál sár ngorer, kesá kálámul a taram i Káláu, má marán dik tám nokwan sang.

²⁰ Nagogon si Moses ái Káláu a tari suri matananu da mák ilmi ngo kándi bos sápkín tatalen a maras hanhan ák pakta. Ái sár i pákánbung bos sápkín tatalen er a maras hanhan, artangan si Káláu a maras hanhan mul ák pakta sorliu má. ²¹ Tungu be sápkín a kátlán i tan kálámul no má dik mat, mái sár onin artangan káián ái Káláu ákte hut. Ái Káláu a anokwa pas git gitá nokwan i mátán, má ngorer git otoi liu muswan er a kis áklis kabin i Iesu Karisito kángit Konom.

6

Gitáte mat tiklik mam Karisito, má gita liu turán mul

¹ Áá, kán artangan ái Káláu a lu maras hanhan i pákánbung git lu longoi sápkín tatalen. Ki ngádáh, kángit sápkín na lu hanhan sár nák lu pakta sorliu sang suri kán artangan ái Káláu na lu ngorer mul nák lala pakta? ² Auh, na kápte sang! Kápte má git kis i lalin rakrakai káián sápkín, gitáte mat sang alari kán rakrakai. Má ngorer, ngádáh gita kaleng

ngoi suri gita kis mul i lalin? Auh, koion má!
³ Gamáte talas má ngoromin ngo i pákánbung git arsiu suri akiláng ngo git kes mam Iesu Karisito, git kes mul mai matngan minat er a áslai. ⁴ Má ngorer git kes mai i pákánbung di tahni má i pákánbung mul ái Káláu a aptur kalengnai alari minat mai kán rakrakai sorsorliu. A ngoro gitáte siusiu mul i kán minat suri gita aptur kaleng uri hutngin liu a artálár mai matngan liu si Karisito.

⁵ Má ngo gitá kes mam Karisito i kán minat, ki gita kes má mai i kán apaptur kaleng mul. ⁶ Git mánán ngo ngádáh git kis ngoi i mátán ái Káláu tungu, war ákte mat tiklik mam Karisito. Áá, kángit torahin holhol, ái Káláu ákte bás páptai uri kubau kus. Ái Káláu a longoi ngorer suri rakrakai káián sápkín na ekési sák má, suri koion na kátlán mul i git. Tungu git toptop káián sápkín má sápkín a kátlán i git. Ái sár onin kápte, ⁷ kabin sinih ákte mat a sengsegeng alari rakrakai káián sápkín.

⁸ Má ngo gitáte mat tiklik mam Karisito, ngorer git ruruna ngo gita liu tiklik mai mul. ⁹ Git talas ngo ái Karisito ákte aptur kaleng tili minat, má ngorer kápate artálár ngo na mat mul. Minat káp kán te rakrakai má suri na kátlán on. ¹⁰ A mat i kes sár á pákán mákte wat má. Má kán matngan minat er a áslai, a tur kári rakrakai káián sápkín. Má kabin ákte liu kaleng, kán liu a suri árngai ngisán ái Káláu. ¹¹ Má gam mul, gama mur on ngorer i Karisito. Gama wás pas gam sang ngo gamáte mat alari rakrakai káián sápkín, mái

sár gam liu má gamá ararguna tiklik mam Káláu kabin gam kes mam Iesu Karisito.

¹² Má ngorer, koion gama mángát pasi nemnem suri longoi sápkín na kátlán i kápán páplun i gam. Gama káp taram on na mák tálka gam suri gama long artálár pasi sápkín nemnem káián kápán páplun. ¹³ Má koion gama mángát palai bos kalkuir páplun i gam sang suri gama longoi sápkín tatalen mai. Ái sár gama artabar mam gam sang ur si Káláu ngorer i rung dikte aptur tili minat má dikte liu kaleng mul. Má gama tari mul i bos kalkuir i gam ngorer i kamu sualim uri narsán. Gama longoi ngorer suri gama bos toptop a nokwan ái Káláu na lu him mai. ¹⁴ Áá, sápkín kápate artálár suri na kátlán mul i gam, kabin ái Káláu ákte kelsei kán nagogon mai kán artangan bia, má ngorer kápgamte kis mul i lalin nagogon. Auh, ái Káláu ákte lu tangan gam má gamá kis má i lalin kán artangan sár.

Git sengsegeng alari rakrakai káián sápkín

¹⁵ Ái Káláu ákte kelsei kán nagogon mai kán artangan, be? Má kabin kápate git kis be i lalin nagogon, ngádáh? Gita lu balbal longoi sápkín iamunang kabin git lu kis i lalin artangan si Káláu? Auh, kápate sang! ¹⁶ Gamáte talas má ngo i pákánbung gam rusan tar gam ngorer i tám toptop káián kálámul suri taram on, ngorer gamá bos tám toptop singin kálámul er gam taram singin. Ngo gama toptop singin sápkín, ái na

6:12: Tgk 4:7
8:34; 2Pe 2:19

6:13: Rom 12:1

6:14: 1Ia 3:6

6:16: Ioa

káhái minat uri gam. Mái sár ngo gama toptop suri taram i Káláu, ái na tangna gam uri liu a nokwan. ¹⁷ Tungu gam toptop singin sápkín má sápkín a kátlán i gam. Ái sár onin kápte. Iau ot kuluk uri narsán ái Káláu ngo onin gamáte taram mai kunlán bál gam i tan aratintin erei gam kis i lalin. ¹⁸ Kabin gamáte sengsegeng alari rakrakai káián sápkín, ngorer gamáte tám toptop singin liu a nokwan. ¹⁹ Iau tohtohpas mai tám toptop minái suri kápnate rakrakai si gam ngo gama kip nokwan i sálán. Tungu gam rusan tari bos kalkuir páplun i gam sang suri ák tám toptop káián tatalen a dur, má ngáknák a lu pakpakta hanhan. Ái sár onin gama rusan tari nák tám toptop káián liu a nokwan suri kamu tatalen na pilpil.

²⁰ Má i pákánbung gam kis án toptop singin sápkín, gam sengsegeng be alari talar suri mur i tatalen a nokwan. ²¹ Áá, i pákánbung erei gam sengsegeng má! Má gam sengsegeng ngádáh? Ngádáh a tangan gam ngoi á tan táit er gam longoi gamá rumrum kunán? Wán tan táit er, wa minat sár! ²² Ái sár onin gamáte sengsegeng muswan alari rakrakai káián sápkín má gamáte tám toptop si Káláu. Má pasi á ngorer gama tám pilpil mul, má gama atur páptai liu áklis. ²³ Ái rung di longoi sápkín, ái Káláu a supan di mai minat sár. Ái sár artabar bia ái Káláu a tari, wa liu muswan er a kis áklis. Má matngan liu er a kis i Iesu Karisito kángit Konom.

7

Gitáte sengsegeng má alari nagogon

¹ Rang buhang, a támin muswan ngo gam mánán i táit ngo ina para talsai si gam kabin gamáte mánán má suri nagogon. Nagogon a áir kári kálámul i pákánbung kán tu liu be. Má ngo a mat, ákte sengsegeng alari. ² A ngoromin. Ngo wák a kila, nagogon a kabat páptai turán kán pup i pákánbung a liu be i kán pup. Mái sár ngo a mat i kán pup, i bung erei a sengsegeng alari táit a parai i nagogon suri kila. ³ Mái sár ngo a kila pasi lite kálámul má kán pup a liu pagas be, da lu parai ur on ngo wák erei a longoi sápkín mai kálámul kápte ngo káián. Ái sár ngo kán pup a mat, ngorer a sengsegeng alari nagogon má a arwat suri na kila mul, má kápte da lu parai ngo a longoi sápkín.

⁴ Má a ngorer mul á gam, rang buhang. Kápte má a duk i gam i nagogon kabin gamáte mat alari i pákánbung kápán páplun ái Karisito a mat. Gamáte sengsegeng má alari nagogon suri gama káián lite, wa koner ái Káláu a aptur kalengnai alari minat. Má git káián suri ngorer gita káhái lain wán i git ur káián ái Káláu. ⁵ A ngoromin. Tungu i pákánbung git lu mur i ninsin i git sang, nagogon a ariwai bál git ák málmálas suri longoi sápkín mai kápán páplun i git, má ngorer wán git káhái a arwat mai minat sár. ⁶ Tungu nagogon ákte kabat pápta git má gitá kis án kamkabat. Ái sár onin, git má te sengsegeng tili nagogon kabin git má te mat suri ngorer nagogon kápate kátlán i

git mul. Má ngorer git sengsegeng suri gita tar git uri him si Káláu. Ái sár kápte git him mai torahin sál ngorer git mur i keskeskesá nagogon ái Moses a le páptai, kápte. Git mur i hutngin sál káián Tanián a Pilpil.

Nagogon a atalsai sápkín

⁷ Má ngorer dánih má gita parai? A sápkín á nagogon? Auh, kápte! Ngo kápnate inngasi i nagogon, ngádáh ina han mánán ngoi ngo sápkín á minái? I pákánbung iau kon suri táit káián lite, ngádáh ina mánán ngoi ngo a sápkín á erei ngo kápte para talsai á nagogon? Wa kápte! ⁸ Áá, nagogon a kuluk sár. Ái sár sápkín a ser pasi sál suri na kipi lain nagogon nák pukdai uri artohtoh, má ngorer sápkín ák apturi balang suri na lala kon suri táit káián lite. Má ngo kápte te nagogon, ki sápkín káp kán te talar, má na mat sár. ⁹ Tunggu iau ngul be suri nagogon, iau hol on ngo iakte liu má, kabin káp iau te mánán on ngo iau longoi sápkín. Má namur nagogon a hut mák inngas tari singing ngo iau longoi sápkín. Má ngorer iak mák ilam iau ngo iakte mat má, má iakte kis tepák alar Káláu. ¹⁰ Nagogon erei a ngo na tari liu singing, auh a hut bul mai minat uri narsang. ¹¹ Iak mat ngorer kabin sápkín a agur tar iau. A agur iau ngo ina mur i nagogon, ngorer ina liu sang. Ái sár kápte arwat ngo ina mur on, má ngorer iak ámáris i mátán nagogon má nagogon ák atur iau uri hiru áklis.

¹² Áá, sápkín kán tu liu be, mái sár sápkín er

kápate tikbut tili nagogon sang. Wa nagogon a pilpil pagas má a nokwan má a kuluk. ¹³ Ki ngádáh, táit a kuluk sang ákte pukdai suri áng kipi minat mák up bing iau? Kápate! A ngoromin. Nagogon a kuluk. Má i pákánbung a hut i nagogon, támin suri sápkín a tur talas ngo ái a matngan kálámul a lala sák, pasi ak obop iau uri minat. Nagogon a apos tari ngo tatalen káián sápkín a lala sák taladeng.

Hol arsagil imi nárúm i kálámul

¹⁴ Git talas ngo nagogon a kuluk má a hut tilami narsán ái Káláu. Ái sár á iau, iau til main i bim, má a ngoro iakte sira pala iau sang má iak toptop káián sápkín. ¹⁵ A ngoromin. Káp iau te talas uri tan táit iau longoi. Tan táit iau nem suri longoi, káp iau te longoi. Má tan táit iau matai longoi, ái sár má iau mur on. ¹⁶ Má ngo káp iau te nem suri longoi tan sápkín táit iau longoi, ngorer iau sormángát ngo nagogon a kuluk. ¹⁷ Má ngorer kápate ngo á iau sang er iau longoi tan sápkín táit erei. Auh! Nemnem suri longoi sápkín er a kis imi kak hol, ái a talka iau iak longoi. ¹⁸ Áá, iau talas ur on ngo kápate te a kuluk a kis i iau. Iau parai sár suri kak torahin holhol. Iau nem ngo ina longoi a kuluk, mái sár kápate iau long artálár on. ¹⁹ Kápate iau long artálár on á lain táit erei iau ri suri longoi, ái sár iak han longoi bul i sápkín táit káp iau te nem on. ²⁰ Má ngorer ngo iau longoi tan táit er kápate iau ri suri longoi, a sálán ngoro minái ngo kápate ngo á iau á erei iau longoi tan

táit er. Auh, á iau á kápte. Ái sár nemnem suri longoi sápkín er a kis imi kak hol a talka iau má iak longoi tan táit er.

²¹ Má ngorer iau mák ilmi ngo i pákánbung iau ri suri longoi a kuluk, auh sápkín erei sang giur no. ²² Kak hol imi nárúm i iau a lala gasgas suri nagonon si Káláu. ²³ Mái sár iau mákái kesá lite táit a duk i iau mák nem ngo na lu him main i bos kalkuir kápán páplun i iau náng kátlán i di. Má táit erei a ngoro riring a lu talka pas iau alari táit iau ri suri, mák lu arup mai. Má táit erei a lu talka iau, wa nemnem suri sápkín. Má nemnem erei a ngoro ákte talka pápta iau má iang kis án kamkabat. ²⁴ Auh, keskam! Iak sák má iau á inái! Ái sinih na sáras pas iau tili kápán páplun minái kán tu top pagas i iau uri minat? ²⁵ U, kang Káláu, iau para agas iáu má iak ot kuluk taladeng narsam kabin ukte tarwai kángim Konom Iesu Karisito suri na sáras pas iau!

Má iau ngoromin sár. Á iau sang mai kak hutngin holhol, iau kis án toptop káián nagonon si Káláu. Ái sár kak torahin holhol a kis án toptop káián sápkín nemnem.

8

Ái Káláu kápate wás pala di di kes mam Karisito

¹ Io ngorer má, ái Káláu kápate wás pala di ngo di ámáris i mátán ái rung di kes mam Iesu Karisito. ² A kabin ngoromin. Tanián a Pilpil, koner a aliu git má gitá kes mam Iesu Karisito,

ái ákte asengsegeng pas git alari rakrakai káián sápkín má minat, má káp diar te kátlán mul i git. ³ Nagogon káp kán te rakrakai suri na sáras pas git alari sápkín, kabin git lep suri long artálár pasi táit a parai. Ái sár ái Káláu a artálár. A tarwai Natun sang a hut mák tar kápán páplun ngorer i git gitá longoi sápkín, ái sár ái káp kán te nemnem suri sápkín. Má ái a mat suri pormi kángit sápkín. A tur i niá git, mái Káláu a nagogon on ngo a ámáris i mátán mák wás palai uri minat, pasi ák amosrahi rakrakai kán sápkín alar git. ⁴ Tan táit nagogon a parai suri gita mur on, a arkip mai tatalen a nokwan. Má kán minat ái Karisito ákte long artálár pas noi bos rákán nagogon. Má kabin ákte ahutngin pas git, uri mátán ái Káláu a ngoro git mul git má te long artálár pasi nagogon. Má git long artálár pasi sang i pákánbung git láklák namurwai nemnem káián Tanián a Pilpil má gitá matai mur i nemnem án torahin holhol.

⁵ A ngoromin. Ái rung di mur i nemnem káián sápkín, di ekesi hol pagas sár i táit erei kándi sápkín nemnem a ri suri. Mái rung kándi liu a mur i nemnem káián Tanián a Pilpil, di sang di ekesi hol páksi táit Tanián a Pilpil a nem i di suri da longoi. ⁶ Ngo nemnem káián sápkín a lu táilnai holhol kán kálámul, na lam tari uri minat. Mái sár ngo Tanián a Pilpil a táilnai holhol kán kálámul, ái na lam tari uri liu má moloh. ⁷ A ngorer kabin ngo sápkín nemnem a táilnai holhol kán kálámul, kálámul erei a kis án kurtara mam Káláu. Kápote rusan tari sang uri lalin nagogon si Káláu, wa

kápate artálár sang suri na taram on. ⁸ Ái rung er a táilnai kándi holhol i sápkín nemnem, kápdite artálár suri da agasgas pasi bál ái Káláu.

⁹ Mái sár ngo Tanián ái Káláu a kis narsá gam, ngorer sápkín nemnem kápnate táilna gam, kápte. Tanián ái Káláu sang na táilna gam. Mái sinih Tanián ái Karisito kápate kis narsán, kálámul erei kápte ngo káián ái Karisito. ¹⁰ Má kabin ái Karisito a kis narsá gam, a ngoromin. Kápán páplun i gam na han sang uri minat kabin i sápkín tatalen gamáte longoi. Ái sár taniá gam a liu pagas sang kabin ái Káláu ákte obop gam ngo gam nokwan i mátán. ¹¹ Ái Káláu a aptur kalengna Iesu alari minat, má ngo Tanián ái Káláu a kis i gam, ki na tari liu singin kápán páplun i gam mul. Tanián ái Káláu er i gam na tari liu uri kápán páplun i gam ngorer a longoi mam Iesu Karisito.

¹² Má ngorer, rang buhang, káp kángit te tinákum suri kángit liu na mur i torahin holhol. Auh, kángit tinákum sang suri gita mángát pasi Tanián ái Káláu na táilna git. ¹³ Ngo gam bál tari torahin holhol na táilnai kamu liu, gama han banai sang i hiru áklis. Mái sár ngo gama bál tar gam singin Tanián ái Káláu suri na tangan gam, gamák up bing palai torahin holhol alari kápán páplun i gam, ki ngorer gama liu be. ¹⁴ Ái rung erei a táilna di i Tanián ái Káláu, di á rang natun sang ái Káláu. ¹⁵ Áá, gam rang natun ái Káláu kabin Tanián er ákte tabar gam mai ái Káláu,

---

8:9: 1Ko 3:16, 12:3   **8:10:** Gal 2:20   **8:13:** Gal 6:8; Kol 3:5
8:15: Mar 14:36; 2Ti 1:7Gal 4:5-7; Apa 21:7

kápte ngo tanián a kabat gam gamá toptop singin máhut, kápte. Ái Káláu ákte tari Tanián er a patak pas gam gamá rang natun ái Káláu sang. Má Tanián er a tangan git suri gita bin uri narsán ngo, “Tata, kak Tata!”¹⁶ Tanián ái Káláu a apapos tiklik mai tanián i git ngo git rang natun sang ái Káláu. ¹⁷ Má kabin git rang natun, a mon i kángit kuir tili arasosah ái Káláu na tari singin kán matananu, má gita otoi tiklik mam Karisito á arasosah ái Káláu ákte oror páksi ur káián ái Natun. Áá, git áslai rangrangas mainái ngorer ái Karisito a áslai, suri namur gita kipi minmáir i git a tuan alal ngorer i minmáir i Karisito.

Lala minmáir na ur kángit namur

¹⁸ A támin ngo a mon á kángit rangrangas onin má a rakrakai, ái sár rangrangas onin a tu táit bia sár alari lala minmáir na uri narsá git namur. ¹⁹ Akaksim no kán tu mákmák kursál monai pákánbung ái Káláu na inngasi ngo tara dáh á rang natun muswan sang. ²⁰ Akaksim a sák kabin ái Káláu ákte nagogon on ák waráh má, suri kápate artálár ngo na long arwat pasi holhol taru si Káláu. Kápate mur i nemnem káián akaksim suri na ngorer, kápte. Ái Káláu a mur sár i kán nemnem sang ngo na ngoi suri akaksim na kis án ngangai be, ²¹ pasi ái Káláu na uláti ná k sengsegeng alari kán kamkabat er a lu mormorot hanhan. Má namur na tari singin akaksim á arasengsegeng er sang na tari mul si rang natun, wa arasengsegeng a tuan malilis.

²² Git mánán ngo akaksim no kán tungai ngángangar pang onin, ngorer i wák a ngángrakak suri na kákáh. ²³ Má kápte ngo akaksim masak a áslai ngorer, kápte. Á git mul git ngángangar imi nárúm i git. Ái Káláu ákte tar kalar git mai Tanián a Pilpil uri bál git, ngorer i mulán kuir tili arasosah gita atur páptai namur. Má ngorer git monai pákánbung er gita top muswan i arasosah ái Káláu na tari si git á rang natun ákte patak pas git. Má i pákánbung erei, na kelsei torahin kápán páplun i git nák hutngin. ²⁴ Turpasi til tungu ái Káláu a asengsegeng pas git, gitá kis án ngangai suri pákánbung ái Káláu na long artálár i kán oror taru uri narsá git. Kápte be git mákái, kabin ngo git má te mákái táit git ngangai suri, ákte rah má kángit ngangai á erei. Sinih a lu kis án ngangai suri táit ákte top on má? ²⁵ Mái sár ngo gita kis án ngangai suri táit kápte be git mákái, ngorer git kis pau monai sang.

²⁶ Tanián a Pilpil a kis tiklik mam git suri tangan git mai bos táit kápgite artálár suri longoi. Ngorer kápgite mánán i táit gita sung suri, má Tanián a Pilpil sang a sung sur git mai ngángangar a tuan kahkahlangit má kápate artálár ngo tekes na para talsai mai worwor. ²⁷ Mái Káláu, ái koner a tirtirwa tangrai bál kálámul, a mánán i hol káián Tanián a Pilpil, kabin Tanián a lu sung arwat mai nemnem sang si Káláu sur git i matananu káián.

Ái Káláu a lala tur tiklik mam git

²⁸ Ái rung di mámna Káláu má ái Káláu ákte

kilkila pas di artálár mai kán holhol taru, git mánán ngo matngan táit ngádáh na tapam hut narsá di, ái Káláu a himnai mák pukdai suri ák akulukna di. ²⁹ Máí rung er ái Káláu ákte kára pas di ur káián, di sang ákte timla di hirá suri da ngoro Natun, pasi á ngorer ái Natun na mulán tili di á bos rang tuán. ³⁰ Máí rung er ákte timla di, ái Káláu a kilkila pas di mul. Máí rung er a kilkila pas di, a mák anokwa pas di. Máí rung a mák anokwa pas di ngorer, á di a asosah i di mai minmáir.

³¹ Mokol! Wa tan támin táit er ái Káláu ákte longoi mam git! Má ngorer, dánih má gita parai suri ngorer? Ngo ái Káláu a lu tur tiklik mam git, sinih sang a artálár ngo na rakrakai sorliu git? ³² Ái kápate top páksi kán kalik sang, mái sár a bál tari ák mat sur git no. Áá, ákte tari má i Natun, má ngorer git mánán ngo na tangan git mul ngorer na tabar git mai tan táit no uri tángni kángit liu.

³³ Ái Káláu ákte ilwa pas git, má ái sinih na atiu-tiu git mái Káláu na sormángát ngo gitá ámáris? Auh, kápate kes, kabin ái Káláu ákte obop git gitá nokwan má i mátán. ³⁴ Máí sinih na wás pala git? Kápate kes sang, káplabin ái Iesu Karisito ákte mat má sur git. Má kápate a mat ák wat má, wa a salaptur kaleng mul tili minat, má onin a kis imi kán kiskis pakta i balsán mingin ái Káláu má ái a katbán kálámul ák lu sung sur git. ³⁵ Ái sinih na artálár suri na bangbang palai armámna si Karisito ngo na sigil git? Auh, kápate

kes! Ngádáh, ngo gita banai taun ngo rangrangas ngo arabilbiling, na arsagil i git alari armámna si Karisito? Ngo taul matpám a hut ngo git sáhár suri lusán i git, ái na arsagil i git? Má ngo tekes na amátut i git ngo gita hiru, ngo tekes na up bing git, ngádáh? Na bangbang palai armámna si Karisito ngo na sigil git? Auh, kápte sang! ³⁶ A ngorer sár a parai i Buk Tabu ngo,

“Gim kis i lolon minat i bosbos bung no kabin gim kaim.

Má matananu di hol on ngo gim án tu táit sár ngoro sipsip di talkai suri tah kusi án pogong.”

³⁷ Káksiai ngo tan táit erei a taun pápta git, ái Koner a mámna git a lu tangan git, má ngorer gitá sorliu ekes pala! ³⁸ Áá, gita sorliu ngorer káplabin a talas i kak hol sár ngo kápte kesi táit sang na bangbang palai armámna si Káláu ngo na sigil git. Minat kápate artálár. Má tan taun án liu main i naul bim, ái mul kápte. Bos angelo kápdite artálár má bos sápkín tanián mul. Má kápate arwat á tan táit til onin ngo tan táit er namur. Má kápte kesi matngan táit a rakrakai taladeng a artálár, ³⁹ kápte kes iamuni armongoh ngo adi lal i tanglon bim. Má kápte kesá táit tili akaksim no a artálár. Áá, kápte kesi táit sang a rakrakai artálár suri na bangbang pala git alari armámna si Káláu er a inngas tari ái Iesu Karisito kángit Konom.

9

Ái Káláu má matananu Israel

¹ Iau parai muswan si gam i mátán táil ái Karisito má Tanián a Pilpil má mai balang a nokwan sang. Ruktul min ditul apapos uri iau ngo káp iau te angagur. ² Lala tinang má tabureng imi balang a gis iau má kápate rah. ³ A lala tang i balang suri matananu Israel, wa rang buhang sang, ngo enges má da lákám suri mur i Karisito. Má ina parai kak ásásla sur di ngoromin. Ngo na han artangan gut, ina han bál tar iau sang suri ái Káláu na han wás pala iau alar Karisito uri hiru áklis suri di sang da han kipi niang. ⁴ U, matananu Israel, ái Káláu ákte patak pas gam ngoro rang natun, má ákte kis i katbán i gam mai tilik minmáir, má ákte oboi kán bos kamkabat narsá gam, má ákte tari si gam á kán nagogon. Ákte inngasi si gam suri ngádáh á matananu no da lotu ngoi uri narsán, má ákte oror pagas mam gam mul suri tan arasosah na longoi mam gam ⁵ á gam á rang kopkom i bos kálámul pakta til hirá. Mái Karisito er Mesaia, kápán páplun a páng tili kamu kabinhun, má ái ái Káláu sang imi iát i tan táit no, wa koner gita parpara agas áklis uri narsán! A támin.

⁶ Áá, támin ngo marán tili kak matananu dikte arkawar pala Karisito, ái sár káp iau te parai ngo oror káián ái Káláu ákte wáráh uri narsá di, kápate. A kápkabin ngo rang kopkom i Israel, kápate ngo di no di Israel muswan i mátán ái Káláu. ⁷ Má sur Abaram, kápate ngo rang kopkom no di rang natun muswan. Auh, ái Káláu a parai si Abaram ngo,

---

9:3: Kal 32:32   **9:4:** Kal 4:22; Him 1-10; Sak 147:19; Rom 15:8; Eba 9:5   **9:7:** Tgk 21:12

“Iau oror pagas mam iáu ngo na mon i rang natum,
 má da wás pas di tili Aisak.”

⁸ Worwor erei a sálán ngo ái Abaram a apuar pasi marán mát di páng til on sang. Mái sár kápte ngo di no di rang natun muswan ái Káláu, ái rung sár erei di sumlahin ái Aisak, ngorer di páng tili lalin oror, di á bos rang natun muswan ái Káláu. ⁹ Má minái á worwor a adikái kán oror ái Káláu narsá Abaram ngo,

“I pákánbung iakte parai singim, á iau ina kaleng mái Sara na káh tekesá kalik án káláu.”

¹⁰ Má a ngoromin mul. Ái Rabeka* a káhái aru lulu tili kes sár á kálámul, má kálámul er ái Aisak, koner a apuar pasi mát no til Israel. ¹¹⁻¹² Kápte káh diar be ái mám diar, mái Káláu ákte parai si Rebeka ngoromin ngo,

“Mulán natum, koner na páng táil,
 ái na adi lalin i kono áruán natum.”

Ái Káláu a parai ngorer i pákánbung kápte be diar páng má kápte be diar lu longoi a kuluk ngo a sák. Má a longoi ngorer ái Káláu kabin ákte holhol taru ngo na ilwa pasi kesá tur diar. A longoi ngorer suri kán holhol taru na tur dik má ái na long artálár pasi sang. Má a nem on ngo kán holhol taru kápnate but pas tili táit diar longoi sang, kápte. A nem ngo na but pas tili táit ái sang a hol páksi. ¹³ A ngorer a parai i Buk Tabu ngo,
 “Ái Iakop iau ilwa pasi,

9:8: Gal 4:23   **9:9:** Tgk 18:14   * **9:10:** Ái Rabeka ái á wák si Aisak er natun ái Abaram. Má a káhái lulu, aru kalik káláu, ngis diar ái Esau mái Iakop. Mákái Tgk 22:23, pákán 24-27, 29:12, 35:8, 49:31.   **9:11-12:** Tgk 25:23   **9:13:** Mal 1:2-3

mái Esau iakte mata palai.”

¹⁴Io, ngádáh má gita para ngoi suri á táit minái? Tan táit a longoi ái Káláu kápate nokwan, be? Auh, kápate sang! ¹⁵Kabin ái Káláu ákte parai si Moses ngoromin ngo,

“Ái sinih iau ri suri tángni, ina tángni sár.

Mái sinih iau nem ngo ina mámnai, ina mámnai.”

¹⁶Má ngorer ái Káláu na ilwa pasi koner ái sang a ngoi i bál ngo na mámnai, má kápate but pas tili táit kálámul er a nem on ngo táit ákte longoi.

¹⁷A ngorer ái Káláu a parai uri Parau iatung i Buk Tabu ngo,

“Iakte duruk iáu ung kabisit má suri táit minái sár,

suri ngorer bos rangrangas ina oboi i iáu na innngasi kak rakrakai,

má suri ngisang da árngai má nák han arkaliut uri naul matmatngan pokon no.”

¹⁸Má ngorer ái Káláu a mámna koner a ri suri ngo na mámnai. Mái koner a nem on ngo na alaklak i bál, ái Káláu a alaklak on sang.

Kán togor ái Káláu má kán armámna

¹⁹Má tekes tili gam na longrai ngorer má nák parai singing ngoromin, “Ngo ngorer ngo ái Káláu sang a alaklak i bál kálámul má ák han longoi sápkín, ngorer kápate nokwan ngo ái Káláu na wás palai kabin i sápkín a longoi, kabin kálámul erei kápate a artálár suri na teleh alari táit ái Káláu ákte oboi suri na longoi.” ²⁰Tekes na parai

ngorer, má iau ina kosoi ngoromin. Iáu sinih er u gálta Káláu ngo suri dánih a longoi ngorer mam git? Auh, koion. Kápate artálár á táp na gáltai kálámul a hiri ngo, “Suri dánih uk hir iau iak ngoromin?” ²¹ Auh, kálámul er a hiri táp ngorer i kán hol sár ngo na longoi ngoi. Má a artálár sár singin ngo na hiri kesá táp uri lain talar ngorer i dung namnam má kipi uri long namnam sang, má kesá táp bul uri sárái lulpin ur on má sápkai.

²² Má a ngorer mul sur Káláu. Ái Káláu a mon i kán nokwan suri na longoi mai tan Israel má tan kálámul tili risán mul ngorer a ngoi i bál suri longoi. Má a ngoi i bál ái Káláu ngo na inngasi kán togor má ngo kán rakrakai na tur talas. A bál mos mai matananu di longoi sápkín mákte páput má suri na amosrah i di. Ái sár a bál konmi be i kán mos ngo na urai uri di má áng kis pau mona di. ²³ A nem on suri na inngasi minmáir a káng leu na tari si di ái rung a mámna di, wa di ái Káláu ákte eran pagas di tungu suri da otoi minmáir. ²⁴ Má tara dáh er ái Káláu a mámna di ngorer? Wa git sang á git ákte kilkila pas git tili katbán tan Iudáia má tili katbán rung tili risán mul. ²⁵ A ngorer ái Káláu a parai er i buk ái Osea a le on ngo,

“Matananu ái rung kápte di kaiak,
ina utung di ngo ‘Kak matananu’.

Má kabinhun káp iau te mámnaí,
ina utngi ngo ‘Kak matananu alal’.

²⁶ Má i malar erei di parai ngo, ‘Kápte gam matananu kaiak’,

á iau ina parai si di iatung ngo, ‘Gam á rang natun ái Káláu koner a liu áklis.’ ”

²⁷ Mái Aisaia mul a worwor tus suri matananu Israel ngo,

“Mámát i tan Israel a lala marán taladeng ngorer i pirán kon tangrai kon.

Ái sár simán sár, ái Káláu na aliu pas di,

²⁸ kabin ái Konom na sangar i urai kán rangrangas no uri naul matmatngan pokon.”

²⁹ A ngorer sár a parai ái Aisaia tungu ngoromin,

“Ngo ái Konom Tám Rakrakai Sorsorliu kápnate han mángát pasi simán rang kopkom i git ngo na liu,

gita han mosrah no

ngorer i matananu Sodom má rung til Gomora.”

Matananu Israel kápdite ruruna i lain arbin

³⁰ Má dánih má gita parai? A sálán ngoromin. Rung tili risán káp di tini ser sál suri da nokwan i mátán ái Káláu, mái sár ái Káláu a mák anokwa pas di kabin i kándi ruruna. ³¹ Má matananu Israel di lu ngehngheh mai mur i sálán nagogon suri da nokwan i mátán ái Káláu, ái sár kápte di mur arwat pasi sang, má ngorer kápte dik nokwan. ³² Suri dáh? A kabin di lu rut namurwai sál erei, ái sár káp di tini longoi mai ruruna. Di lu ngehngheh mai kándi tan talar án mur i nagogon, má káp di tini mur i sál án ruruna. A mon i hat iatung i katbán sál di mur on, má dik tutkum on á hat erei. ³³ A ngorer a parai i Buk Tabu ngo,

“Mákái be! Iakte obop páksi i malar á Saion á hat.
 Má hat er a kis i katbán sál,
 má matananu di lu tutkum on má dik lu pur.
 Mái sár koner a atri kán ruruna on á hat erei,
 ái kápnate tabureng i bál.”

10

¹ Rang buhang, ngádáh ina ngo on ngoi i di á matananu Israel? A lala bop i balang mam di, má iau lu sung uri narsá Káláu ngo da atur páptai araliu káián ái Káláu. ² Iau apapos uri di ngo di lala kákir taladeng ngoromin. Di lu tohoi suri agasgas pasi bál ái Káláu. Di lala tohoi ngorer, ái sár kápdite talas kuluk uri táit a nem on ái Káláu. ³ Áá, kápdite mák ilmi sál káián ái Káláu suri long anokwa di i mátán, má ngorer dik ser sál kándi sang suri da nokwan. Má pasi á ngorer kápdite rusan tar di uri sál ái Káláu ákte pepla páksi. ⁴ Dik hol on ngo ái Káláu na mák anokwa pas di kabin di mur i nagogon. Ái sár ái Karisito á kurtángsin nagogon, má ngorer a amutái sál án nagogon suri long anokwai kálámul, suri ngorer sinih na ruruna i Karisito, ái na nokwan pagas i mátán ái Káláu.

Sinih ái Konom na aliu pasi?

⁵ Ái Moses a le suri sál er án anokwai kálámul kabin a mur i nagogon mák parai ngoromin,
 “Koner a mur arwat pas noi nagogon,
 ái na atur páptai araliu.”

⁶ Má Buk Tabu a parai mul suri sál án anokwai kálámul kabin a ruruna, er a parai ngo

“Koion á tekes na hol on imi bál ngo,
 ‘Araliu a lala tepák, pasi inak tapam urami
 bát inak ser suri.’ ”

A sálán ngoromin. Tekes na tapam urami suri nák
 long pas Karisito ur main i bim suri na aliu pas git.

⁷ “Má koion á tekes na hol on ami bál ngo,
 ‘Araliu a lala tepák, ngorer inak sosih uradi
 tarang án minat inak ser suri.’ ”

Má a sálán ngo tekes na sosih uradi suri long pas
 Karisito nák aliu pas git. Koion da parai ngorer
 kabin ái Karisito ákte sosih má mai araliu tilami
 bát, má ákte kaleng má tili minat, má ákte arbin
 má narsá git.

⁸ Ái sár gama hol on ngorer i Buk Tabu a parai
 ngo,

“Midán ái Konom erei sár pátum gam,
 imi ngus gam ái, má erei i bál gam mul.”

Má ái á aratintin suri ruruna gim lu arbin mai.

⁹ A ngoromin. Sinih na para aposoi mai ngudun
 ngo ái Iesu ái á Konom, má na ruruna ami bál
 sang ngo ái Káláu a aptur kalengnai tili minat,
 kálámul er ái Káláu na aliwi. ¹⁰ Git ruruna mai bál
 git ngo ái Karisito ákte mat mái Káláu ákte aptur
 kalengnai, má ngorer ái Káláu a mák anokwa pas
 git ngo git nokwan i mátán. Má git para aposoi
 mai ngus git ngo ái Iesu ái á Konom, má ngorer ái
 Káláu a aliu pas git. ¹¹ A ngorer a parai i Buk Tabu
 ngo,

“Ái koner a atri kán ruruna on,
 ái kápnate tabureng i bál.”

¹² Mái Káláu kápnate mák git ngo git aru matngan
 kálámul, ngo te tili git á rung til Iudáia má te rung

tili risán, kápte. Git no er git ruruna on, a tukes sár á kángit Konom, wa Konom Sur Noi mái koner kán arasosah a káng ungleu ur si di no di sung pasi kán artangan. ¹³ Buk Tabu a parai ngo,

“Sinih na sung Konom suri na tángni,
ái Konom na aliu pasi sang.”

¹⁴ Mái sár ngádáh da sungi ngoi ái koner kápdite ruruna on? Má ngádáh da ruruna on ngoi á tekes kápdite longrai arbin ur on? Má ngádáh da longrai ngoi ngo kápte kes a arbin narsá di? ¹⁵ Má ngádáh tekes na arbin ngoi ngo ái Káláu kápte tarwai? A ngorer i Buk Tabu a parai ngo,

“A tuan kuluk sang á kándi purpurut
ái rung er di kipi lain arbin.”

¹⁶ A talas uri narsá git ngo matananu Israel dikte longrai á lain arbin si Káláu, ái sár kápdite marán ái rung di taram on. Tám worwor tus ái Aisaia a parai sur di ngo,

“Konom, ái sinih ákte ruruna i midam gim kipi?”

¹⁷ Io, matananu di ruruna i Karisito kabin dikte longrai lain arbin ur on, má dikte longrai arbin er kabin kes ákte arbin mai narsá di.

¹⁸ Ki ngádáh? Matananu Israel kápdite longrai á lain arbin, be? Auh, kápte. Dikte longrai má! Mákái erei i Buk Tabu a parai ngo,

“Kaungán tan táit a apapos sur Káláu
ákte han arkaliut uri tan kuir no i naul bim,
má pinpidan di parai
ákte tangrai bos malar tepák taladeng.”

19 Má ngádáh, matananu Israel dikte longrai má kápate talas uri narsá di, be? Auh, kápate mul! Ái Moses, ái ái koner a mulán parai suri rung tili risán da kipi nián matananu Israel. A parai worwor si Káláu ngoromin ngo,

“Ina asosah i di ái rung tili risán erei gam mák di ngo di tu táit bia,
má gamák bálsák mam di.

Má gama togor mam di
ái rung gam pua di ngo káp kándi te mánán sur iau.”

20 Má namur a mangan ái Aisaia mai worwor suri rung tili risán mák parai ngo,

“Dikte mák pas iau
ái rung kápdite ser sur iau,
má iakte para talsa iau sang
si rung kápdite gálgálta sur iau.”

21 Má namur ái Aisaia a worwor mul mák parai suri matananu Israel ngo,

“Tan bung no iakte kalkaluh sur rung erei di kulkulut,
má a laklak i bál di.”

11

Simán matananu Israel, ái Káláu ákte ilwa pasi

¹ Má ngorer iau gálta gam. Ngádáh, ái Káláu ákte mata palai kán matananu? Auh, kápate sang! Ngádáh na mata pala di ngoi, má iau kápate? Kabin iau sang á kakun Israel mul, sumlahin ái Abaram má tili kabinhun si Benjamin. ² Auh, ái

Káláu kápate mata palai kán matananu er a ilwa pasi hirá sang má ák mánán i di. Gamáte talas má suri worwor a kis i Buk Tabu er ák parai sur Elaisa i pákánbung a bálsák i matananu Israel mák ngurngurngur uri narsán ái Káláu ngoromin ngo, ³ “Konom, dikte up bingi kam tan tám worwor tus má dikte tarápái kam tan nián osmapak. Á iau masik sár má minái, iau ruruna i iáu, má kándi tu ser sur iau be suri da up bingi iau mul.” ⁴ Má ngádáh a kos Elaisa ngoi ái Káláu? A kosoi ngo,

“Kápate ngo iáu masik sár á tám ruruna u kis be. Wa ahít á arip á tám ruruna di kis be má kápate di te pur dirtapul uri narsán angagur án káláu ái Bal*.”

⁵ Má a ngorer mul onin. Ákte kis má simán matananu sang ái Káláu ákte ilwa pas di kabin i kán artangan bia uri narsá di. ⁶ Kápate ilwa pas di kabin suri táit di sang di longoi, kápate. Ái Káláu sang a ngoi i bál ngo na tangan di, má ngorer ák ilwa pas di ngorer i artabar bia uri narsá di kabin i kán artangan. Ngo kán ililwa a káplabin i táit di longoi, ngorer kán artangan káp na han te artabar bia uri narsá di.

⁷ A ngoromin. Matananu Israel di tungai ser sál suri da lain kis án ararguna mam Káláu, mái sár kápate di ser pasi. Má án simán sár er ái Káláu ákte ilwa pas di, dikte mák pasi á sál erei, má risán tili

---

11:3: 1Ka 19:10, 14   **11:4:** 1Ka 19:18   * **11:4:** Bal ái á ngisán kesi tánráu. Hirá sang, matananu di kis i balis á Kanan di lu lotu uri narsán. Má namur ngo bos Israel di han kis i balis er, te tili di di lu arsok i lotu uri narsá Káláu má dik lu lotu be uri narsá Bal. Mákái Lál 25:1-5; Tát 3:7-11, 6:25-32; 1Sa 7:3-4; 1Ka 18:17-40.

11:6: Gal 3:18

di a laklak i bál di. ⁸ A ngorer i Buk Tabu a parai ngo,

“Ái Káláu a abawi kándi holhol,
a apedei mát di suri kápdate mákmák,
má ák dung kári talngá di suri kápdate alon-
gra.

Má a ngorer ák han pang onin.”

⁹ Mái Dewit mul a parai ngoromin ngo,

“Di mákái ngo ái Káláu ákte lala asosah i di mai
marán namnam
má dik hol on ngo a laes mam di ái Káláu.

Má ngorer marán namnam er da iokah mai má
dák pur,

pasi á ngorer ái Káláu na asáksákna di.

¹⁰ Na kuron pagas i mát di suri da káp mákmák
kuluk.

Má kápdate artálár suri da soklatán

kabin a ekesi taun pagas di i kándi tan kip-
kip.”

Rung tili risán di kipi nián Israel

¹¹ Má ngorer iau gálta gam mul ngo ngádáh, di tutkum má ngorer di ekesi bámrus sang? Kápte sár. Ái sár kápkabin matananu Israel di matai sál án araliu si Karisito, ngorer ák pasbat i mátán sál pas rung tili risán ding kusak má dik liu, koran má matananu Israel dák bálsák má dáng kon suri kiskis erei rung tili risán dikte otoi. ¹² I pákánbung matananu Israel di matai sál án araliu er, mátán sál a pasbat pasi lain arasosah uri narsán naul matmatngan pokon. Má i pákánbung matananu Israel di pur alari kándi lain kiskis i mátán ái

11:8: Nag 29:4; Ais 29:10
13:46

11:9: Sak 69:22-23

11:11: Apo

Káláu, ngorer lain arasosah ák han duk i rung tili risán. Má ngorer i pákánbung matananu Israel no er ái Káláu ákte ilwa pas di, ngo dikte ruruna i Karisito, wa git no gita kuluk pala sang!

¹³ Inái má iau worwor uri narsá gam ái rung tili risán. Iau longoi him án apostolo uri narsán rung tili risán, má a lala gasgas i balang suri talar erei ái Káláu ákte tari singing. ¹⁴ Iau ngoi ngo ina tokoi bál kak matananu Israel dák bálák suri ngorer te tili di da tapriu kaleng, mái Káláu na aliu di. ¹⁵ Kabin i pákánbung ái Káláu a su bahin uri matananu Israel, ái Káláu a ilang suri rung tili risán mák ararguna tiklik mam di. Má ngo i pákánbung ngo di tapriu kaleng á kán matananu suri, mái Káláu na árár pas kalengna di, wa na kuluk pala sang singin matananu no. Na ngoro dikte liú kaleng alari minat.

¹⁶ A nokwan suri ái Káláu na árár pas kalengna di ngorer kabin rang támin i di sang di káián ái Káláu. A ngorer i tatalen kángim á bos kakun Israel gim lu mur on ngo mudán beret er gim mulán artabar mai, a akiláng ngo tigán beret no káián ái Káláu. Má ngo nirwán kubau káián ái Káláu, ki káián mul á tan rákán no. ¹⁷ Áá, ái Káláu ákte mata palai marán tili matananu Israel ngorer i bos rákán lowo dikte baur kusi tili aun. Má tan lite rákán lowo tili bos, kes ákte apatap on uri aun lowo er turán te sang iatung, má dik lu sus pasi namnam tili aun lowo er má dik rakrakai. Má gam ái rung tili risán gam ngoro bos rákán lowo tili bos, má gamá lu rakrakai má bes mai liu

kán tan Israel. ¹⁸ Má koion gama mák pulsi á tan rákán er dikte puh. Kápate artálár ngo gama para agas gam sang kabin á gam á tan rákán sár, má kápgamte tángni káplabin, ái sár nirwán a tángni tan rákán.

¹⁹ Má koran má tekes na parai ngo, “Má bos rákán lowo er dikte baur kusi suri ngorer á iau ina patap i aun lowo.” ²⁰ A támin á ngorer. Ái Káláu a baur pala di kabin kápte di ruruna má, má iáu u kipi nián i di kabin u ruruna. Mái sár koion una apakta pas iáu. Auh una mátut sár, ²¹ kabin ái Káláu ákte baur kusi tan rákán muswan tili aun, má na baur pala iáu mul ngo kápute ruruna.

²² Má ngorer gama lain hol tangrai ngo ái Káláu a mánán i tatalen án armámna mák mánán mul suri tari rakrakai án rangrangas. Na tari rangrangas uri narsá di ái rung di pur. Mái sár uri narsá gam, na lu mur i tatalen án armámna ngo gama kis i lolon kán armámna. Má ngo kápte gama lu kis ngorer, ki na baur pala gam alari aun lowo er. ²³ Má ngo matananu Israel da tapriu alari sál erei káp di tini longoi mai ruruna, má ngo da mur i sál án ruruna sang, ngorer ái Káláu na apatap kalengna di mul uri aun lowo kabin ái Káláu sang a artálár suri longoi ngorer. ²⁴ Kápate malmu suri rákán lowo tili bos na patap i aun lowo di soi, káp a tini ngorer. Mái sár á gam ái rung tili risán gam ngorer i rákán lowo tili bos, mái Káláu a apatap i gam uri aun lowo di soi. Má tan Israel di sang á bos rákán muswan á aun lowo er di soi, má ngorer a malmu sang suri ái Káláu na

apatap kalengna di uratung i aun lowo er dikte kopkom til on tungu.

Ái Káláu na aliwi matananu Israel

²⁵ Rang buhang, iau nem ngo gama talas suri holhol taru a tur punpunam tungu suri ngorer gama káp apakta pas gam sang. A ngoromin. Marán tili matananu Israel ákte laklak i bál di, má na ngorer pagas pang i bung ák hau kunlán i mámát i rung tili risán dikte kusak no, ²⁶ má erár ái Káláu na aliwi matananu Israel no. A ngorer a parai i Buk Tabu ngo,

“Tám Arasengsegeng na aptur til Saion,
má ái na sas palai alari rang kopkom i Iakop
á kándi tatalen án tur kaplah alar Káláu.

²⁷ Má kang kamkabat mam di a ngoromin,
ngo i pákánbung erei ina pah palai kándi bos
sápkín tatalen.”

²⁸ Kabin matananu Israel di mata palai lain arbin, ái Káláu a mák di ngo di kurtara mai, má ngorer ák tangan gam ái rung tili risán. Mái sár ái Káláu kán tu mámna di be á matananu Israel kabin i kán oror a para páksi singin rang támin i di er ákte ilwa pas di ur káián. ²⁹ Áá, ái Káláu káp a tini arkeles suri kálámul a ilwa pasi má kápate lu top kalengnai artabar er ákte tari.

³⁰ Tungu gam á bos rung tili risán káp gam tini taram i Káláu. Mái sár onin ái Káláu ákte mámna gam kabin matananu Israel di matai sál si Káláu má kápdite taram on. Áá, kabin i abulbul káián matananu Israel, ái Káláu a mámna gam má ákte pasbat i sál pas gam. ³¹ Má a ngorer mul mam

di. Onin káp di tini taram i Káláu. Ái sár ái Káláu na bali mámna di mul ngorer ákte mámna gam i pákánbung káp gam tini taram on be. ³² Áá, ái Káláu ákte inngasi singin boh matananu no ngo di kis án kamkabat kabin i káptábun á taram. Má kán holhol taru a ngoromin. A inngasi kándi abulbul si di ngorer suri na inngasi kán armámna narsá di no mul.

Ái Káláu a polon á hol

³³ Ai! Wa ái Káláu a konom sorsorliu mai kán arasosah!

A polon á hol taladeng má a tuan kahkahlan-
git á kán mánán!

Kápte kes na para tusi tan táit ái Káláu a hol on!

Kápte kes na talas suri sál a mur on ái Káláu!

³⁴ A ngorer a parai i Buk Tabu ngo,

“Sinih ák mánán tangrai kán hol ái Káláu?

Sinih a artálár ngo na apislai holhol si Káláu?

³⁵ Sinih a mon i kán tinákum i Káláu

suri ái Káláu na kos kalengnai singin?”

³⁶ Áá, kápte kes a longoi ngorer kabin ái Káláu

a aksimi tan táit no,

má a sodukul páksi tan táit no,

má bos táit no na ur káián masik.

Gita parpara agas uri narsán ákákli! A támin.

12

Gama rusan tar gam ngorer i lain osmapak

¹ A kuluk ngo gama hol tangrai tan táit no minái iakte parai si gam, má gama lu hol páptai

mul i tilik armámna káián ái Káláu uri narsá gam. Má ngorer, rang buhang, iau sung gam ngo gama rusan tar gam sang ngorer i lain osmapak ur si Káláu. Matngan osmapak er gama tari, na matngan ngorer a liu be. Ngo gama longoi ngorer, ki gamáte tar kunla gam ur káián ái Káláu, má ái a agasgas pasi bál ái Káláu. Minái á matngan lotu a nokwan má a támin. ² Koion gama tin murwai matngan ninsin naul bim. Ái sár gama mángát pas Káláu suri nák ahutngin i kamu hol má kamu liu nák lu ararkeles hanhan. Má ngorer gama artálár suri gama mánán pasi nemnem si Káláu er a kuluk má a nokwan má a agasgas pasi bál.

³ Ái Káláu ákte tangan pas iau má ákte tari singing á kak talar, má ngorer iau parai si gam keskeskes ngoromin. Koion gama hol apakta pas gam sang alari ngorer ái Káláu ákte artabar mai uri narsá gam. Má gama mánán kulukna gam be má bontai kamu mánán mai ruruna ái Káláu ákte tari si gam suri ngorer gama talas suri kán holhol taru ái Káláu sur gam ngo gama ngoi. ⁴ A talas uri narsá git ngo kápán páplun i git a marán i kalkuir, má bos kalkuir no keskeskes a mon i kán talar sang alari tan lite kuir. ⁵ A ngorer mul sur git á bos tám ruruna. Git marán, mái sár git tukes sár á páplun i Karisito. Tukes sár á kápán páplun má marán á kalkuir.

⁶ Ái Káláu ákte tari toltolom artabar si git, má keskeskes tili git a mon i kán artabar ái Káláu ákte tari singin tili kán artangan. Má ngorer ngo tekes

---

12:3: 1Ko 12:11; Epe 4:7; Pil 2:3
1Ko 12:4-11; 1Pe 4:10-11

12:4: 1Ko 12:12, 27

12:6:

a mon i kán artabar er ák mánán tusi midán ái Káláu suri na parai singin matananu, a kuluk ngo na para aposoi ngorer a ruruna on ngoi ngo ái Káláu ákte tari singin. ⁷ Má ngo tekes a mon i kán artabar án artangan, a kuluk ngo na lu artangan narsán matananu. Má ngo tekes a mon i kán artabar án tám aratintin, ki na lu aratintin sang mai. ⁸ Ngo tekes a mon i kán artabar án arakrakai i holhol kán kálámul, ki na lu rakrakai sang mai. Má ngo tekes a mon i kán artabar án soa lim mai kán minsik, ki na lu longoi sang. Ngo tekes a mon i kán artabar suri táilnai matananu, ki na lu táilna di mai muswan. Má ngo tekes a mon i kán artabar suri mámnai kálámul, ki na lu mámnai sang mai laes.

Tatalen án armámna

⁹ A kuluk ngo kamu armámna na támin muswan. A kuluk ngo gama tustuswai sápkín má gama katkatang pagas i a kuluk. ¹⁰ Gama armámna arliu i gam ngorer gam arabuhán sár. Gama rakrakai suri gama árnga arliu i gam. ¹¹ Gama kákir mai longoi a kuluk, má gama mángát pasi Tanián a Pilpil nák amálmálas i bál gam suri gamák longoi him si Konom. ¹² Gama lala laes kabin a mon i kamu ngangai i Káláu. Má gama kis pau i katbán rogorogo. Gama márásngin pagas mai sung. ¹³ Gama artabar má támri bos tám ruruna er di sáhár, má gama árár pasi asir uri niá gam.

14 Ái rung di long bengta gam, gama sung Káláu suri nák asosah i di. Áá, gama sungi suri nák tangan di, má koion gama sungi suri na long sáksákna di. 15 Ái rung di laes, gama laes tiklik mam di. Ái rung di tinang má dik tang, gama tang tiklik mam di. 16 A kuluk ngo na siaroh sár á kamu kis arliu i gam. Koion gama hol apakta i gam, mái sár gama obop gam adi lal turán rung kápte a ninir i ngis di. Koion gama tubán hol apakta pas gam sang.

17 Ngo tekes ákte longoi sápkín uri narsá gam, koion gama kos kalengnai mai sápkín mul uri narsán. Gama ololoh suri gama longoi matngan tatalen er matananu no di mák ilmi ngo a nokwan. 18 Ngo na arwat singim, una lu kis matau turán matananu u liu tiklik mam di. 19 Lain rang buhang, koion gama kosoi mai sápkín uri narsán kálámul ákte longoi sápkín narsá gam, ái sár gama arsook on uri limán ái Káláu suri ái sang na kosoi. A ngorer dikte le on i Buk Tabu ngo,

“Ái Konom ákte parai ngo,
 ‘Á iau sang ina oboi rangrangas narsán rung di longoi sápkín,
 má kak talar sár suri kokos uri narsá di.’ ”

20 Ái sár, gama longoi ngoromin a parai i Buk Tabu ngo,

“Kálámul er a longoi sápkín uri narsá gam,
 ngo a matpám, ki gama támri.
 Má ngo a sák suri dan, ki gama angimi.

12:14: Mat 5:44; 1Ko 4:12

12:16: Kis 3:7

12:17: 1Te 5:15

12:19: Nag 32:35; Mat 5:39

12:20: Kis 25:21-22; Mat 5:44

Ngo gama longoi ngorer, kálámul er na áslai rumrum,
 má koran má na gáwár i bál mam gam.”

²¹ Ngo tekes a longoi sápkín uri narsá gam, koion gama mángát pasi kán tatalen sang náng kátlán i gam má gama kosoi bul mai sápkín uri narsán. Ngo ngorer, kán sápkín tatalen ákte suka bámia gam. Ái sár, gama kosoi mai lain tatalen, má ngorer gam suka bámiái kán sápkín er a longoi narsá gam.

13

Gita rusan tar git uri lalin bos pakpakta

¹ Tan kálámul no keskeskes na rusan tari sang uri lalin bos pakpakta er di kátlán i git. Tan pakpakta no erei, wa ái Káláu sár ákte atur di iatung, má kápte kes a mon i kán rakrakai ngorer ngo ái Káláu kápate sormángát on. ² Má ngorer koner a ngákngák i tan pakpakta erei, ái a ngákngák i táit ái Káláu sang ákte atri, mái sinih a longoi ngorer na tubán atri rangrangas ur on. ³ Ái rung di longoi tatalen a nokwan, kápdate matai tan pakpakta. Ái sár ái rung di longoi sápkín, di sang da mátut. Ngo u nem ngo káp una te áslai mátut narsán kam pakpakta, ngorer una longoi sár i bos tatalen a kuluk, má nák para agas iáu, ⁴ kabin ái ákte timlai ái Káláu má a tám arardos káián suri ák longoi a kuluk uri narsam. Mái sár ngo una longoi sápkín, una mátut má, kabin rakrakai káián pakpakta er a muswan má nák

obop rangrangas i iáu má. Áá, ái a tám arardos si Káláu mák lu tur sur Káláu suri atri rangrangas uri sinih a longoi sápkín. ⁵ Má ngorer kam talar sár suri una rusan tar iáu uri lalin bos pakpakta erei. Una longoi ngorer suri da káp arangrangas i iáu, má una longoi ngorer mul kabin a talas uri narsam ngo ái á táit a nokwan.

⁶ Má ngoromin á káplabin iáu hul takis. Tan pakpakta di tan tám toptop si Káláu, má di hom lawai kándi pákánbung no suri tángni matananu. Má ngorer a nokwan ngo da top i mudán pirán tabal ur kándi uri tángni kándi liu. ⁷ Una long artálár pas noi tan táit a nokwan ngo una longoi. I pákánbung suri hul takis, una huli sang. Má ngo kálámul kam talar ngo una rumrum on, una inngasi rumrum uri narsán.

Gita armámna arliu kabin bungun araliu ákte páput má

⁸ Koion una táu alari kam tinákum suri káp una te long arwat on, ái sár una kos noi kam tan tinákum no. Mái sár a mon mul á matngan tinákum er a kuluk ngo na kis áklis, ái á tinákum án armámna arliu i gam, kabin ái koner a mámnai rang turán, ái ákte long artálár pasi nagogon si Káláu. ⁹ A támin ngo a mon i bos arardos gita mur on ngorer i “Koion una bop mai wák káián lite,” má “Koion una up bingi kálámul,” má “Koion una siksikip,” má “Koion una kon suri táit káián lite”. Má bos arardos erei turán te alatung mul, di no di tukes sár ngoromin ngo, “Una mámna turam

ngorer u mámna kalengna iáu sang.” ¹⁰ Ái sinih a mámnaí turán, ái koner kápnate longoi sápkín uri narsán. Má ngorer ái koner a lu armámna, a long artálár pas noi nagogon si Káláu.

¹¹ Gamáte talas má suri pákánbung dáh má inái. Tungu ngo git hutngin ruruna, pákánbung na elkaleng ái Karisito a tepák be, mái sár onin ákte lala páput má. Wai, gama pán má tili boptin má gamák márásngin pagas, kabin onin a páput muswan sang á bungun araliu si Káláu! ¹² Áá, kángit pákánbung suri liu main i naul bim ákte páput má suri kurtángsin ngorer i libung páput má na arasa, má erei má nas ák pos. Má ngorer gita sápká palai tan tatalen tili kuron má gita top pasi papam án arup tili talas. ¹³ Gita pápsai kángit liu nák nokwan ngorer i rung di kis i talas. Má koion gita balbal bau mai dan a rakai má wawkak tangrai malar, má koion gita mur i tatalen án ararit sara, má koion gita su arsagil uri toltolom boh má bálsák mai lite. ¹⁴ Ái sár gita áksái i git ái kángit Konom Iesu Karisito, má koion gita atri kángit hol suri mur arwat pasi nemnem káián kángit torahin holhol.

14

Koion á lami turam nák pur uri sápkín

¹ Koner a gáugáu i kán ruruna, gama árár pasi sang, ái sár koion gama arkipkip mai suri matngan holhol er a hol on. ² Te tili tan tám

---

13:10: 1Ko 13:4-7   **13:11:** Epe 5:14; 1Te 5:6-7   **13:12:** 1Io 2:8   **13:13:** Luk 21:34; Epe 5:18   **13:14:** Epe 5:11   **14:1:** Rom 15:7   **14:2:** Tgk 9:3-4

ruruna di talas ngo a nokwan ngo da ani tan namnam no. Má sár koner a gáugáu i kán ruruna suri ngorer, a hol on sár ngo na tu ani kesi matngan namnam sár, ngorer na álai pinsán táit má nák tu ani sár i namnam ngorer i balbal má roho. ³ Má koner a tini ani tan matngan namnam no, koion na mák asosih i koner a lu ani kesi matngan namnam sár. Má koner a lu ani kesi matngan sár, koion na nagogon i koner a lu ani tan namnam no ngo ákte longoi sápkín, kabin ái Káláu ákte sormángát pasi sang. ⁴ Ngorer koion una nagogon i toptop káián lite kálámul kabin a mon á kán pakpakta, má ái sang na nagogon i kán toptop er ngo ákte tur dik ngo ákte pur. Má na tur sang, kabin ái Konom a long artálár pasi ák tur dik.

⁵ Kesi kálámul a hol on ngo te bung bos támin bung sang alari tan lite bung. Má kesi kálámul sang a hol on ngo bosbos bung no a tu arwat sár má kápte kesá bung a lite alari kes. Má tatalen a kuluk a ngoromin, ngo bos tám ruruna keskeskes na tumran pagas i kán hol suri namnam ngo na ani má bung dáh a pakta uri kán liu má dáníh mul a nokwan uri narsán sang. ⁶ Ngo kesi kálámul a hol páksi kesi bung ngo a támin bung alari kes, a longoi ngorer suri tari kán rumrum uri narsán ái Konom. Má koner a lu ani bos namnam no, a rumrum uri narsán ái Konom kabin a ot kuluk uri narsán suri namnam a ani. Má koner a lu ani kesi matngan namnam sár má kápte lu ani pinsán ololas, ái mul a rumrum i Konom kabin a

ot kuluk uri narsán suri matngan namnam er a ani.

⁷ Liu kán keskeskes kápte ngo káián sang, má minat káián keskeskes kápte ngo a káplabin singin sang. ⁸ Ngo git liu, git káián ái Konom. Má ngo git mat, git káián sang mul ái Konom. Káksiai ngo git liu ngo git mat, git káián sang ái Konom. ⁹ Má ngoromin sár á káplabin ái Karisito ákte mat má ák liu kaleng mul. A longoi ngorer suri ái na Konom káián rung dikte mat má káián rung di liu be mul.

¹⁰ Má iáu erei u nagogon i turam, suri dáh u longoi ngorer má uk nagogon on? Má iáu u mák asosih i turam, suri dánih u longoi ngorer? Koion una longoi ngorer kabin git no gita tur i mátán táil ái Káláu má ái na nagogon i git. ¹¹ A ngorer di le on i Buk Tabu ngo,

“Ái Konom a parai ngoromin,

‘Tau oror mai ngisang sang ngoromin ngo matananu no da atri pukun kik di suri lotu uri mátán táil i iau, má ngus di no na parpara agas uri narsang.’ ”

¹² Má ngorer keskeskes tili git sang na tubán atatir ur on i mátán táil ái Káláu suri tan táit ákte longoi.

¹³ Má ngorer gita arsok tili nagogon arliu i git sang. Ái sár gita hol pasi be suri koion gita lam pasi tur git nák pur uri sápkín. ¹⁴ Kabin ái Konom Karisito ákte asengsegeng pas iau má iak sengsegeng má, a talas uri narsang ngo kápte kesí matngan namnam a dur, na wa bos namnam

no a arwat suri gita ani. Ái sár ngo tekesi tám ruruna a hol on ngo kápate nokwan suri na ani kesi matngan namnam, ki koion na ani, kabin ngo na ani sang, erár a longoi sápkín tatalen ur on sang. ¹⁵ Má ngo turam er a tám ruruna, ngo a mák iáu u ani matngan namnam er ái sang a hol on ngo kápate nokwan, má ngorer a rogorogo i bál kabin i táit er u ani, ngorer á iáu kápate mur i tatalen án armámna mai turam. Áá, ukte sengsegeng suri ani tan namnam no, ái sár koion una ani ngo una long sáksáknai turam, koner ái Karisito ákte mat suri. ¹⁶ Táit u hol on ngo a kuluk uri narsam, koion una bál pasi lite kálámul nák para bengta iáu ngo u longoi sápkín á ngorer. ¹⁷ Áá, gama longoi ngorer kabin ngo namnam má ngín kápate a támin táit tili lolsit si Káláu, kápate. Tan táit erei a tu táit bia. Ái sár lolsit káián ái Káláu, tan támin táit on, wa tatalen a nokwan má kis matau má laes a tari i Tanián a Pilpil. ¹⁸ Ngo kam liu a inngasi tan tatalen ngorer i pákánbung u him si Karisito, ki una agasgas pasi bál ái Káláu má tan kálámul da tari rumrum mul singim.

¹⁹ Má ngorer gita lu tiptipar namurwai matngan tatalen er na aptur pasi moloh uri katbán i git má na arakrakai arliu i git giták matuk. ²⁰ Koion á tah kusi tan táit ákte longoi ái Káláu kabin suri namnam. Boh namnam no a nokwan suri ani, mái sár kápate kuluk suri tekes na ani matngan namnam erei na lami turán suri na pur uri sápkín. ²¹ Tatalen a kuluk a ngoromin. Koion una longoi tekesi táit erei na lami turam suri nák

pur. Koion una ani pinsán ololas ngo ngin i suir wain ngo long tekesi matngan táit sár na apurái turam. ²² Má dánih u hol on ngo a sengsegeng uri narsam suri una longoi, ki ngorer a kuluk ngo na ngorer pagas i narsá gaur masik ái Káláu. A kuluk pala á kálámul er a longoi tatalen er ákte hol on ngo a nokwan má kápate rumrum suri táit a longoi. ²³ Máí koner aru i kán hol suri namnam, ái sár a ani táit erei kán hol ákte parai singin ngo koion na ani, ngorer ákte longoi sápkín kabin táit a longoi kápate but pas tili kán ruruna er a hol on ngo a nokwan. Áá, dánih u longoi ngorer má kápate but pas tili kam ruruna sang ngo a nokwan, ki a sápkín tatalen á erei.

15

¹ Má git erei a matuk i kángit ruruna, koion gita agasgas pasi bál git masik sár mai tan táit git longoi. Auh, gita hol pasi mul i rang tur git er a pail be i kándi ruruna, má ngorer gita hol pala git sang suri gita tangan di mai sángáu pasi kándi kipkip er a taun pápta di. ² Má a kuluk ngo keskeskes tili git na agasgas pasi bál ái turán pasi kán kuluk má suri na arakrakai on nák matuk hanhan i kán ruruna. ³ Áá, gita mur i tohtohpas si Karisito kabin ái kápate agasgas pas kalengnai bál sang. A ngorer di le on i Buk Tabu ngo, “Káláu, tan worwor sáksák er dikte parai uri iáu, ákte pur uri iau má.”

⁴ Tan táit no dikte le páptai i Buk Tabu tungu a kis suri na atintin git, má suri ngorer bos worwor tili

Buk Tabu na tangan git suri gita katkatang, má na arakrakai i git i pákánbung git wásái. Pasi á ngorer nák mon i kángit ngangai suri ái Káláu na asosah i git ngorer ákte oror pagas mai. ⁵ Má inái iau sung Káláu sur gam. Ái Káláu sang ákte atur gam gamá tur rakrakai i lalin bos taun, má ákte arakrakai mul i bál gam. Iau sungi ngo na him i gam suri ngorer na tukesi kepwen hol arliu i gam sang ngorer a artálár mam rung er di káián ái Iesu Karisito. ⁶ Iau sungi ngorer suri gam no na tukes i bál gam má kaungán i gam mai parpara agas uri narsán ái koner ái sár á Káláu má ái á Kákán ái kángit Konom Iesu Karisito.

⁷ Má ngorer gama árár arliu pas gam ngorer ái Karisito ákte árár pas gam no má gamá arabuhán mai. Má gama longoi ngorer suri inngasi parpara agas uri narsán ái Káláu. ⁸ Má iau parai si gam ngo ái Káláu a tarwa pala Karisito suri na tám toptop káián matananu Israel suri aposoi ngo ái Káláu a muswan pagas. Má ngorer a hut suri nák long artálár pasi tan oror káián ái Káláu uri narsán rang kámpup di, ⁹ má suri rung tili risán dák lu parpara agas narsá Káláu suri kán armámna ái a tari uri narsá di. A ngorer a parai ái Dewit er i Buk Tabu ngo,

“Má ngorer ina sángáu iáu iatung i katbán rung tili risán,
má inak saksak án parpara agas uri ngisam.”

¹⁰ Má Buk Tabu a parai mul ngo,

“Gam ái rung tili risán,

15:7: Rom 14:1   **15:8:** Mat 15:24   **15:9:** Sak 18:49; Apo 3:25

15:10: Nag 32:43

gama laes tiklik mai matananu si Káláu!”

¹¹ Má ákte lu bali parai ngo,

“Gam no ái rung tili risán,
gama sángwái ngisán ái Konom.

Má gam tili boh mát no,

gama saksak án parpara agas ur singin!”

¹² Mái Aisaia mul a worwor mák parai ngo,

“Na tikbut pas i tekesá kopkobon ái Iesi,
má ái na aptur suri na kátlán i rung tili risán,
mái rung tili risán da atri kándi ngangai on.”

¹³ Iau sung Káláu, koner a kábutkis i kamu ngangai, suri na akáng gam mai laes má mai moloh kabin suri kamu ruruna on, má ngorer Tanián a Pilpil na lu arakrakai i kamu ngangai ná k táplás hanhan iamunang.

Ái Paulo a talar mai rung tili risán

¹⁴ Rang buhang, á iau sang, a tumran i kak hol sur gam ngo gamáte káng mai tatalen a kuluk má mánán a pakta, má gamá artálár mul suri gama atintin kalengna gam sang. ¹⁵ Má i pákán ram minái iau le on narsá gam, káp iau te rumrum suri para te táit uri mát gam, ngorer iak abálsai sár i kamu hol mul. Iakte longoi ngorer kabin ái Káláu ákte má mna iau má ákte tari singing á kak talar ¹⁶ suri ina tám toptop si Iesu Karisito ngorer i tám arbin uri narsán rung tili risán. Kak him ngoro tám osmapak suri arbin mai lain arbin si Káláu, pasi á ngorer Tanián a Pilpil na apilpil pas di ur káián má da ngorer i lain osmapak a agasgas pasi bál ái Káláu.

17 Má kabin iakte kes tiklik mam Iesu Karisito má giurá longoi him káián ái Káláu, ngorer iau parmat sang. 18 Káp ina te worwor suri táit tan lite dikte longoi. Mái sár ina parai bos táit sár ái Karisito ákte longoi mam iau suri lami tan rung tili risán suri taram i Káláu i pákánbung di longrai kak arbin má dik mákái bos táit iau longoi, 19-20 wa tara akiláng sang er a hut tili rakrakai káián Tanián a Pilpil. A lala bop i balang suri ina arbin mai lain arbin sur Karisito i tan malar erei kápte di longrai be i lain arbin ái. Má iau lu arbin ngorer kabin káp iau te nem ina oboi pálkibán kak him ami iátin him ákte aksimi i lite kálámul. Má ngorer tangkabin tilami Ierusalem tangrai bos malar ak han átik anang i balis á Iirikum, iakte arah noi kak him suri arbin mai lain arbin sur Karisito. 21 Áá, a ngorer a parai i Buk Tabu ngo “Ái rung er kápte kes ákte arbin narsá di tungu, da mákái má. Mái rung kápte di longrai be, da talas ur on.”

Ái Paulo a nem ngo na han ur Rom

22 Io, má kabin iau lala talar mai him erei, ngorer ak tur kalar iau marán pákán má káp iau te han suri mák gam. 23 Mái sár inái iakte arahi kak talar mai him mainái, má iakte lala mangmangwa marán á bet suri ina han mák gam, má a ngoi i balang ngo ina han be. 24 Má ngorer iau eran be suri ina han uri balis á Sipen. Má ngo iakte turpasi kak inan, ki ina han mangleh tul narsá gam má kis tiklik mam gam án mudán. Má

ngo iakte eran mul suri han, ki erár má iak nem i gam ngo gama tangan iau suri kak láklák.

²⁵ Ái sár inái ina han besang ur Ierusalem mai artangan uri tángni matananu si Káláu ami.

²⁶ Boh tám ruruna tili aru balis á Makedoniá má Girik, a gáu i bál di suri buswa talmi artabar uri tángni bos sáhár án kálámul tili matananu si Káláu ami Ierusalem. ²⁷ Á di sang a gasgas i kándi hol suri longoi ngorer uri narsán tan sáhár. Má a támin mul ngo a mon á kándi tinákum suri kosoí uri narsán matananu Iudáíá. Tan Iudáíá dikte tángni tan rung tili risán er di asosah i di mai artangan uri taniá di. Má ngorer a nokwan suri tan rung tili risán da tángni tan Iudáíá mai kándi tan táit tili naul bim ngorer i arasosah kaleng uri narsá di.

²⁸ Má ngo iakte arahi kak talar iatung, má iakte anokwai artabar uri narsá di, erár má inak aptur pas, má ina mulán han mangeh pas narsá gam. Má namur ina sorliu sang ur Sipen. ²⁹ Má iau mánán on ngo ina han átik narsá gam, tilik arasosah káián ái Karisito na ur kamu sang.

³⁰ Má rang buhang, kabin git káián ái kángit Konom Iesu Karisito má kabin Tanián a Pilpil ákte tabar git mai tatalen án armámna arliu, ngorer iau sung gam suri gama tur tangan iau i kak risgos minái mai kamu sung sur iau uri narsán ái Káláu. ³¹ Gama sung narsá Káláu suri ina riutais on alari tan rung til Iudáíá kápte di ruruna i lain arbin má ngorer di nem suri arangrangas i

iau. Má gama sung mul ngo matananu si Káláu imi Ierusalem na gasgas i bál di mai artabar er iau kipi uri narsá di. ³² Má ngo na rah i kak talar ngorer, má ngo a nem on ái Káláu ngo gita mákmák arsuar, ki erár inak han narsá gam mai laes má ina kipi hutngin rakrakai uri kak liu main narsá gam. ³³ Mái Káláu, koner a lu tari moloh, na lu kis tiklik mam gam no. A támin.

16

Ái Paulo a tarwai kán nas ur singin bos tám ruruna

¹ Iau para talsa Poibe narsá gam, kesá kuk git i Karisito, ngo ái á lain wák má a tám artangan tili boh tám ruruna i malar á Senkiria. ² Ákte lala tangan iau má marán tili bos tám ruruna mul. Má ngorer iau sung gam ngo gama árár pasi ngorer gam lu longoi mai bos kálámul gam arabuhán i Karisito. Má dánih a sáhár suri, gama tángni mai.

³ Iau tari kak lain nas narsá Pisisilá mái Akuila, aru turang gimtul him tiklik suri ngisán ái Iesu Karisito. ⁴ Diar tari kándiar liu suri tangan pas iau i bungán kurtara. Iau ot kuluk uri narsá diar má ngoi mul á boh tám ruruna no di sang ái rung tili risán. ⁵ Má boh tám ruruna di lu hut talum suri lotu i kándiar rum, iau nas pas di mul.

Má mulán kálámul i balis á Esiá a ruruna i Karisito, lain turang ái Epinitus, ái mul iau árár pasi.

⁶ Lain nas ur si Maria, koner ákte lala him rakrakai suri tangan gam.

⁷ Ái Adoronikus mái Iunias, gimtul no kakun Iudáia má diar mulán ruruna i iau, má tungu gimtul kis tiklik i rumán batbat kalar. Boh tám ruruna di lala mánán i diar má rumrum i diar kabin suri kándiar him mai lain arbin. Iau tarwai kak lain nas ur si diar.

⁸ Má iau árár pas Ampiliatus, ái lain turang má giur no káián ái Konom.

⁹ Iau tarwai kak lain nas narsá Urbanus, ái giur him tiklik sur Karisito. Má kak lain nas mul uri narsán lain turang ái Sitakis.

¹⁰ Iau árár pas Apeles. Marán artohtoh ákte tohoi kán ruruna, ái sár a tur atu pagas i Karisito.

Iau nas pasi bos tám ruruna di lu kis i rum si Aristobulus.

¹¹ Lain nas ur si Erodián giur no kakun Iudáia.

Má lain nas mul uri narsá di di kis i rum si Narsisus má di káián ái Konom.

¹² Ái Tiripina mái Tiriposa, aru wák diar lala him sur Konom, iau árár pas diar mul.

Má iau nas pasi kes mul á wák, ái Persis lain turang, ái mul a him rakrakai sur Konom.

¹³ Kak lain nas uri narsá Rupus, koner a tuan lite kálámul uri him káián ái Konom, má uri narsán ái mámán mul, a ngoro mamang má a lain ololoh i iau ngoro natun muswan sang.

¹⁴ Má iau árár pas Asinkiritus mái Pelegon mái Emes mái Patrobas mái Eremas má tan boh tám ruruna mul di lu tiklik mam di.

¹⁵ Kak lain nas ur si Pilologus mái Iulia mái Nerius diar kukun mái Olimpas, má kak lain nas narsán matananu si Káláu di lu hut talum mam di.

¹⁶ Má i pákánbung gam lu kis talum suri lotu, gama lu árár arliu i gam mai armámna.

Keskeskesá boh tám ruruna si Karisito til main i balis min, di no di nas pas gam.

Ái Paulo a worwor án inau

¹⁷ Rang buhang, iau inau i gam ngo gama ololoh kuluk suri tan kálámul alatung di lu bit sokoi bál kálámul ák tabureng má dik lu puár gam. Kándi aratintin a arkawar palai aratintin gamáte mánán on, má ngorer gama kaplah alar di. ¹⁸ Boh matngan kálámul ngorer, a támin ngo di bos tám toptop, ái sár kápdite kis án toptop si Karisito kángit Konom. Auh, kándi tu kis án toptop singin bál di sang. A tuan lu siror i kándi angagur án worwor, má dik amusmus pasi holhol káián kálámul a pail be i kán hol. ¹⁹ Áá, tan kálámul dikte longrai suri kamu taram i lain pinpidan, má ngorer ák lala gasgas i balang sur gam. Ái sár iau nem i gam ngo gama bos tám mánán uri a kuluk má gama ngoro bos ngul uri sápkín. ²⁰ Ái Káláu Tám Tar Moloh, páput má suri na suka bámiá Satan uri lalin kik gam.

Má artangan káián ái kángit Konom Iesu Karisito na lu kis tiklik mam gam.

²¹ Ái Timoteo, koner giur lu him tiklik, a tarwai kán lain nas narsá gam. Mái ruktul minái ái Lusius mái Iason mái Sosipater, gimhat bos kakun Iudáíá, ditul tarwai kánditul lain nas mul.

16:16: 1Ko 16:20; 1Pe 5:14   **16:17:** Mat 7:15; Tit 3:10   **16:18:** Píl 3:19; 2Pe 2:3   **16:19:** Rom 1:8; 1Ko 14:20   **16:20:** Tgk 3:15
16:21: Apo 16:1-2, 19:22, 20:4

²² Á iau ái Tetius, iau le páptai pákán ram minái, iau nas pas gam kabin git no git káián ái Konom.

²³ Má a árár pas gam ái Gaius, koner ákte bál pas iau uri kán rum er boh tám ruruna di lu kis talum ái.

Má diar tarwai kándiar lain nas mul ái Erastus, koner a tám ololoh pirán tabal tili malar minái, mái Kuatus, tuá git.

²⁴ [Artangan tili narsá kángit Konom Iesu Karisito na bonta gam no. A támin.]

Parpara agas ur si Káláu suri kán apapos

²⁵ Tili lain arbin sur Iesu Karisito, iau tungai parai si gam ái Koner a arwat suri arakrakai i kamu ruruna. Má ái gita para agasi. Iau apapos mai lain arbin sur Iesu Karisito er a tur punpunam pasi marán á bet, ²⁶ ái sár onin má, ákte tur talas tili worwor er tan tám worwor tus dikte le aposoi. Mái Káláu, koner káp a tini mat, a sormángát palai ngo lain arbin er na pos ur singin matananu no suri da ruruna i Karisito má taram on. ²⁷ Má kabin i táit er a longoi mam git ái Iesu Karisito, git parpara agas ur si Káláu. Ái masik sár á Káláu má ái a polon á hol muswan! Parpara agas áklis uri narsán má kápnate wat! A támin!

Hutngin kamkabat si Káláu
The New Testament in the Sursurunga Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Sursurunga long
Niugini

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Sursurunga

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Printed book ISBN 0727222139

The New Testament

in Sursurunga

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-09-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

59d51359-0c11-5334-a2e7-0e40b5a3442f